

A Pécsi Tudományegyetem vonzáskörzetének változása 2013–2023 között
The transformation of the catchment area of the University of Pécs between
2013 and 2023

KÉSZÍTŐ:

Béres András

VI. éves biológiai tanár (egészségtan) (természettudományi gyakorlatok) – földrajztanár [ON]

Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar

TÉMAVEZETŐK:

Dr. Alpek Balázs Levente

adjunktus

PTE Természettudományi Kar

Dr. Pirkhoffer Ervin

egyetemi docens

PTE Természettudományi Kar

Pécs, 2024

~ ABSZTRAKT ~

A tanulmány a Pécsi Tudományegyetem (PTE), az ország egyik legnagyobb vidéki egyetemének felsőoktatási vonzáskörzetének változásait elemzi a 2013 és 2023 közötti időszakban. A vonzáskörzetvizsgálat fontos szerepet játszik a felsőoktatási intézmények versenyképességének és stratégiájának meghatározásában, valamint a potenciális hallgatók igényeinek és preferenciáinak megismerésében. A kutatás célja, hogy feltárja, hogy a PTE hogyan tudta megtartani és növelni a hallgatói. A tanulmány kvantitatív módszerekkel elemzi a PTE hallgatói létszámának változását, a vidéki tudományegyetemek közötti versenyhelyzetet, a PTE képzési területeinek és azok térbeliségének alakulását. A kutatás a PTE saját NEPTUN rendszerből exportált adatokra, valamint az Oktatási Hivatal és a Központi Statisztikai Hivatal által összeállított táblázatos adatállományra támaszkodik. A kutatás eredményei rámutatnak arra, hogy a PTE vonzáskörzete több szempontból is átalakult a vizsgált időszakban. Egyrészt a PTE növelte a beiskolázott hallgatók arányát a Dél-Dunántúli régióban, illetve a szomszédos régiókból érkező hallgatók számát is. Másrészt a PTE szembesült a demográfiai csökkenés, a fővárosi verseny, valamint az oktatási politika változásainak kihívásaival. A tanulmány eredményei rámutatnak, hogy a PTE sikeresen alkalmazkodott ezekhez a változásokhoz, és kihasználta a vidéki egyetemek előnyeit, mint például a sokszínű képzési portfólió, a regionális kapcsolatok, a nemzetközi együttműködés, valamint a hallgatói diverzitás és inkluzivitás. A tanulmány hozzájárul a magyar felsőoktatás térszerkezetének és vonzáskörzetének megértéséhez, valamint javaslatokat tesz a PTE további fejlesztésére és versenyképességének növelésére.

Kulcsszavak: felsőoktatás, vonzáskörzet, Pécsi Tudományegyetem

~ ABSTRACT ~

This research examines the changes in the catchment area of the University of Pécs (UP), one of the most significant regional universities in Hungary, between 2013 and 2023. The analysis of catchment areas is essential for determining the competitiveness and strategy of higher education institutions and for understanding the needs and preferences of potential students. This study aims to unveil how UP managed to retain and increase its student population. The research employs quantitative methods to investigate changes in UP's student enrollment, the competitive position among regional universities, the evolution of UP's educational fields and their spatial distribution. The study relies on data exported from the UP's own NEPTUN system (the Hungarian unified higher education system), as well as tabular data compiled by the Education Office (OH) and the Central Statistical Office (KSH). The results of the study show that the UP's catchment area underwent several transformations during the examined period. On one hand, UP increased the proportion of enrolled students from the Southern Transdanubian region and neighboring regions. On the other hand, UP faced challenges such as demographic decline, competition from capital, and changes in educational policies. The study highlights that UP has successfully adapted to these changes and capitalizes on the advantages of regional universities, including a diverse training portfolio, regional connections, international collaboration, and student diversity and inclusivity. This research contributes to the understanding of the spatial structure and catchment area of Hungarian higher education and provides recommendations for further development and enhancement of UP's competitiveness.

Keywords: higher education, catchment area, University of Pécs

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	2
1.1. Vonzáskörzetvizsgálatok szerepe	2
1.2. Oktatásföldrajzi vizsgálatok	4
1.3. Oktatásföldrajzi vizsgálatok relevanciája	5
2. KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK	7
2.1. A magyar felsőoktatás térszerkezete	7
2.2. Pécsi Tudományegyetem vonzáskörzete	13
2.3. A Pécsi Tudományegyetem vonzáskörzetének kiegészítő attribútumai	14
2.4. Egyetemi beiskolázás és lemorzsolódás	14
2.5. Nemzetköziesítés	15
3. CÉLKITŰZÉSEK	17
4. MÓDSZEREK	18
5. EREDMÉNYEK	21
5.1. A magyar felsőoktatás térszerkezete 2023-ban	21
5.2. Összhallgatói létszám hazánkban	27
5.3. PTE hallgatói létszámának alakulása	29
5.4. Régiós utánpótlás, a PTE vonzáskörzetének központi része	32
5.5. A vidéki tudományegyetemek, felsőoktatás Budapesten túl	35
5.6. PTE vonzáskörzetének területisége	38
5.7. PTE képzési területei és azok térbelisége	44
5.8. Az egyetem Pécsen túl	48
6. ÖSSZEGZÉS, KÖVETKEZTETÉSEK	51
A KUTATÁS TOVÁBBI LEHETSÉGES IRÁNYAI	52
TÁMOGATÁS, KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	52
IRODALOMJEGYZÉK	53
SAJÁT EREDMÉNYEK KIEGÉSZÍTÉS	58
SZAKDOLGOZAT ELTÉRÉS KIEGÉSZÍTÉS	58

1. BEVEZETÉS

1.1. Vonzáskörzetvizsgálatok szerepe

A földrajz első törvénye szerint „Minden, minden mással összefügg, de a közelebbi dolgok jobban, mint a távoliak” (Tobler, 1970, p. 236). Ez mára egy, a földrajzot, mint diszciplínát alapjaiban meghatározó összefüggéssé vált, amely a „közelhatás” és az együtt mozgás jelenségeit és mértékét érinti, illetve a területi kutatások módszertanára alapjaiban ható változásokhoz vezetett (Nemes Nagy, 2017). A 20. század első felétől a földrajzi és regionális tudományokban a központ-vonzáskörzet kapcsolatokkal egyre több kutató kezdett el foglalkozni, több irányzat, megközelítési mód alakult ki.

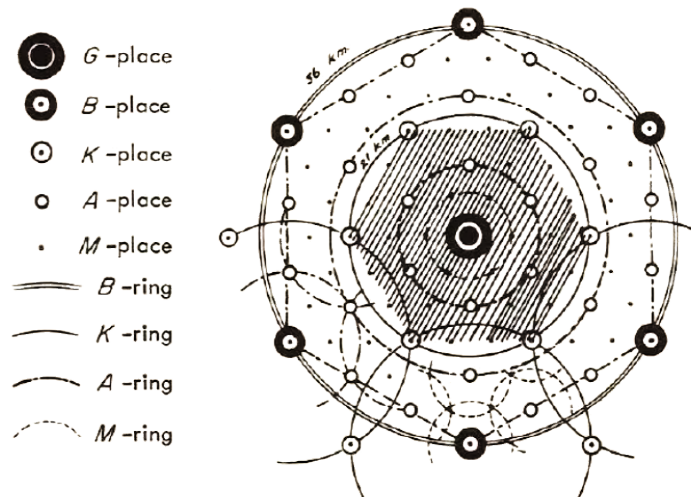
Az egyik iskola, a regionális, melynek fókusza – egyebek mellett – az adott terület vagy régió földrajzi sajátosságainak tanulmányozása. Ide tartoznak olyan neves kutatók, mint Walter Christaller, Alfred Weber és August Lösch, akik fontos elméleteket fejlesztettek ki a regionális gazdaságtan terén (Pirisi et al., 2015). Ezek az elméletek segítenek megérteni, hogyan alakulnak és működnek a gazdasági és társadalmi rendszerek a különböző régiókban. A másik iskola, a térbeliséget vizsgáló, geográfiai irányzat. Ennek fő célja az emberek és különböző objektumok térbeli elhelyezkedésének és kapcsolatainak elemzése. Ide tartozik például a városföldrajz és a térbeli szerveződés kutatás (Pirisi et al., 2015). Összességében tehát a regionális iskola inkább a régió-specifikus elemzésekre összpontosít, míg a térbeliséget vizsgáló iskola általánosabb szempontokat vizsgál, beleértve az emberi tevékenységek és természeti folyamatok térbeli dimenzióit (Pirisi & Trócsányi, 2019; Probáld et al., 2015).

A regionális iskola kapcsán néhány elméletet fontosnak tartok kiemelni. Christaller (1966) szerint a települések vagy piaci városok fő célja a környező piac területének árukkal és szolgáltatásokkal való ellátása. Az ilyen – központi elhelyezkedésű – városok központi helyeknek számítanak. Azokat a településeket, amelyek több árut és szolgáltatást nyújtanak, mint más helyek, magasabb rendű központi helyeknek nevezi (1. ábra). Az alacsonyabb rendű központi helyeknek kisebb piaci területük van, és olyan árukat és szolgáltatásokat biztosítanak, amelyeket gyakrabban vásárolnak, mint a magasabb rendűekét. A magasabb rendű helyek ellenben szélesebb körben osztanak szét és kevesebben vannak, mint az alacsonyabb rendű helyek.

Christaller (1966) elmélete azt feltételezi, hogy a központi helyek egyenletes népsűrűségű és vásárlóerejű térbeli síkon szóródnak. Azon modell premissái mellett, miszerint a síkon való mozgás minden irányban egyformán könnyű, a szállítási költségek lineárisan változnak, és a fogyasztók racionálisan cselekszenek annak érdekében, hogy minimalizálják a szállítási

költségeket, és a kívánt árut vagy szolgáltatást nyújtó legközelebbi helyet keresik fel (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 1998).

1. ábra: A marketing régiók egy központi helyek rendszerében.
Figure 1: The Marketing Regions in a System of Central Places

forrás: Christaller (1966) p. 66

A regionális iskola nagy hatást gyakorolt a geográfiai iskolára és a településföldrajzi gondolkozást nagyban meghatározta. Pirisi et al. (2015) kiemeli Lösch, Vance, Friedmann munkásságát is a vonzaskörzetek és a településrendszer modellezéséhez kapcsolódóan. August Lösch az egyesült államokbeli Indianapolis és Toledo gazdasági ellátókörzeteit vizsgálta, és hat-hat sűrűbb és gyéresebb sávot tárt fel a hatszöges szerkezetben. James E. Vance a településhálózat konfigurációját a kolonizáció dinamikus folyamatában értelmezte. John Friedmann centrum-periféria modelljében pedig összekapcsolta a gazdasági fejlődés szintjeit a településhálózat különböző stációival és konfigurációival (Pirisi et al., 2015, p. 124).

Ezen kutatások célja, hogy magyarázatot találjanak a települések közötti funkcionális kapcsolatokra. A vonzaskörzetet Beluszky (1974) úgy definiálja, mint azon terület, amelyet egy város központi funkciójú intézményei (pl. kórház, iskola, közigazgatási intézmények) városi szolgáltatásokkal rendszeresen ellátnak. A hazai földrajzi kutatásokban a vonzaskörzet fogalma a két világháború között alakult ki. Ebben az időszakban a kutatások főként a trianoni békeszerződés előkészítéséhez kapcsolódtak és a vizsgálatok többsége a közlekedésföldrajzi elérhetőségen alapult, inkább leíró jellegű volt és a vonzaskörzetek meghatározásához alkalmazott módszerek egyszerűbb matematikai eljárásokon alapultak (Kincses, 2021). A vonzaskörzetek határainak meghatározása egy összetett folyamat, melyben kiemelten fontos a környező központok vonzásintenzitásának figyelembevétele is (Bujdosó, 2004). Ezen vonzaskörzetek gyakran

átfedik egymást, és az adott funkciók vonzásának intenzitása változó mértékben csökken a központtól távolodva (Taylor & Derudder, 2016).

1.2. Oktatásföldrajzi vizsgálatok

A magyar oktatásföldrajzi vizsgálatok egyik meghatározó alakja M. Császár Zsuzsanna, a Pécsi Tudományegyetem Politikai Földrajzi, Fejlődési és Regionális Tanulmányok Tanszékének egykori egyetemi docense. Az oktatásföldrajz, mint fogalom használatát és kutatási irányainak kijelölését szintén ő végezte el. 2004-ben megjelent könyvében a közoktatás társadalmi-gazdasági környezetének, területi különbségeinek feltárását, az oktatás- és területfejlesztés elősegítését célozta meg (Kincses, 2017; M. Császár, 2004).

Kincses (2021) a hazai oktatásföldrajzi vizsgálatokról szólva kifejtette, hogy azok túl szűkösen összpontosítanak az egyszerű statisztikai módszerekre, kizárólag a számszerű adatok elemzésére helyezik a hangsúlyt. Ezen vizsgálatok csak leíró jellegűek, és figyelmen kívül hagyják a valódi okokat és miérteket, amelyek a jelenségek mögött húzódnak. Kincses (2021) azt javasolja, hogy a kutatóknak alkalmazniuk kellene kvalitatív módszereket annak érdekében, hogy feltárják, milyen tényezők játszanak szerepet egy adott oktatási intézmény vonzáskörzetének alakulásában. Ilyen tényezők közé tartozhatnak az iskola hírneve, képzési programja, földrajzi elhelyezkedése, továbbtanulási lehetőségek, valamint a szülők iskolázottsága is. A számszerű adatok mellett az ok-okozati összefüggések feltárásával együtt egy sokkal komplexebb vonzáskörzet leírására lenne szükség, amely segítene megérteni nemcsak a trendeket, hanem az azok mögött rejlő okokat is.

A jelenkori hazai oktatásföldrajzi vizsgálatokban a jellemző tendencia az oktatási vonzáskörzetek lehatárolásának fókuszálása, különösen a közép- és felsőfokú oktatási intézmények tekintetében (Blahó, 2011; Nagy, 2002). Ezen tanulmányok elsősorban a kiszolgált területeket és a tanulók mobilitását elemzik, kiemelve a közép- és felsőfokú oktatás intézmények vonzását (Blahó, 2013; Kincses, 2021; Terperics, 2005). Az ilyen vizsgálatok célja általában az, hogy mélyebben megértsék az oktatási intézmények területi hatását, az oktatási infrastruktúra kialakulását és az ehhez kapcsolódó regionális kihívásokat és lehetőségeket.

Tózsér (2013) szerint a három legfontosabb intézményválasztási szempont a következők: (1) az intézmény indít olyan szakot, amelyen a hallgatók tanulni szeretnének, (2) az intézmény közel van az egyetemisták, főiskolások lakóhelyéhez, illetve jól megközelíthető, (3) a hallgatók magas színvonalúnak tartják az oktatás minőségét. A mélyebb megismerés érdekében faktor-elemzésnek vetették alá az intézményválasztási szempontokat, és ennek eredményeként négy

intézményválasztási faktort azonosították: (1) elismertség, (2) ajánlás, (3) közelség és (4) imázs faktorok (Tőzsér, 2013, p. 100).

Az oktatási vonzáskörzetek meghatározó elemei közé tartoznak előbbi kapcsán a középiskolák és a felsőfokú oktatási intézmények, mivel ezek jelentős népességmozgást indukálnak az érintett területeken (Haley, 2017; Kincses, 2021). Az emberek gyakran az oktatási intézményekhez való közelség alapján választják meg lakhelyüket és a diákok számára az iskolaválasztás szempontjai között fontos szerepet játszik az intézmények elhelyezkedése (Frenette, 2004; Polónyi, 2018; Rámháp, 2017). Ezen jelenséget Sipos et al. (2023) is megerősíti, azonban a Pécsi Tudományegyetemről szóló vizsgálatukban a „Proximity to the place of residence” változóra, mint a jelentkező befolyásoló tényezőre a kutatásban részt vevő 1294 fő 5-fokú Likert-skálán átlagosan 2,94-es értéket adott 1,43-as szórás mellett. Ez kifejezi, hogy noha fontos, ámbar nem feltétlenül elsődleges szempont a felsőoktatási intézmény távolsága. Előbbiek fényében az oktatási vonzáskörzetek meghatározása és az ezekhez kapcsolódó kutatások kiemelten foglalkoznak a középiskolák és a felsőfokú oktatási intézmények területi hatásainak feltárásával, beleértve a lakosság mobilitását és az oktatási intézmények regionális jelentőségét.

1.3. Oktatásföldrajzi vizsgálatok relevanciája

Az oktatásföldrajzi vizsgálatok eredményeinek hasznosítása kiemelt fontosságú lehet mind a terület- mind a településfejlődés szempontjából. A vonzáskörzetek vizsgálatok kapott adatok és következtetések nem csupán az egyetemi környezetet érintik, hanem szélesebb körű hatással lehetnek a környező településekre és azok lakóira, valamint a térség gazdasági szereplőire. Az egyetemek, mint tudás- és innovációs központok, meghatározó szereplők ezen a téren.

Az egyik fontos aspektus, amit érdemes kiemelni, az az, hogy az egyetem hogyan járul hozzá a települések fejlődéséhez és dinamizálásához. Nem csupán, mint oktatási intézmény, hanem mint olyan központ, amely vonzza a tudást, a kreativitást és az innovációt. Például, ha a dolgozatunk elemzi, hogy az egyetemi jelenlét milyen hatással van a városra, azt láthatjuk, hogy az egyetemeknek közvetlen vagy közvetett módon növelik a város versenyképességét, vonzzák az üzleti szereplőket és hozzájárulnak a helyi gazdaság fejlődéséhez (Audretsch & Feldman, 2004; Orlando et al., 2019).

Egy másik fontos aspektus az egyetemek szerepe a gazdasági szereplőkkel való kapcsolatban. Az egyetemek nem csupán oktatási intézmények, hanem kutatási központok is, amelyek képesek szoros együttműködésben dolgozni a környező vállalkozásokkal. Ezáltal az egyetemek segíthetik az üzleti szféra fejlődését és innovációját. Például, a kutatások és az innováció terén

elért eredmények révén az egyetemek vonzóvá tehetik a térséget az új vállalkozások vagy befektetők számára, segítve ezzel a terület gazdasági fejlődését és versenyképességét (Faggian & Mccann, 2009).

Végül kiemelendő az egyetemek helyi lakosságra gyakorolt hatása is. Ezen intézmények úgy biztosítanak lehetőséget arra, hogy a helyi lakosság hozzáférjen a magas színvonalú oktatáshoz és kutatáshoz anélkül, hogy el kellene hagynia a települést (Davies & Guppy, 1997). Ezáltal az egyetemi jelenlét nem csupán a városba áramló külső hallgatók számára jelent vonzó lehetőséget (Racine et al., 2003; Ryazantsev et al., 2020), hanem a helyi lakosságnak is lehetőséget ad a szakmai fejlődésre és továbbképzésre. Sőt több esetben az oktatási szektoron túli bérek növekedéséhez is vezethet (Goldstein & Drucker, 2006; Kantor & Whalley, 2009).

A felsőoktatási vonzaskörzet vizsgálat az előbbieken túl jelentős potenciált hordoz magában az eredményei kapcsán. Az egyik legfontosabb az intézményi stratégiák fejlesztésénél emelhető ki, hiszen ezek lehetővé teszik, hogy jobban megértsék a diákok és a leendő hallgatók igényeit és preferenciáit. Ez segíthet az intézményeknek a képzési programjaik, infrastruktúrájuk és egyéb szolgáltatásaik fejlesztésében annak érdekében, hogy versenyképesebbek legyenek.

A potenciális hallgatók számára ezek a vizsgálatok információval szolgálhatnak az elérhető oktatási lehetőségekről, a különböző intézményekről és programjaikról. Ez megfelelő interpretációt követően segíthet a diákoknak abban, hogy jobban megértsék, melyik intézmény és program felel meg leginkább az érdeklődési területeiknek és céljaiknak.

Az ilyen vizsgálatok fontosak lehetnek a szakpolitikai döntéseknél is, hiszen eredményeik alapján a kormányzatok és intézmények jobban megismerhetik az oktatási rendszer helyzetét és kihívásait.

Ezen felül segíthetnek az oktatási intézményeknek abban, hogy javítsák a diákok diverzitását és inkluzivitását. Megmutathatják, hogy milyen akadályok állnak az egyenlő hozzáférés útjában és intézkedéseket tehetnek azok megszüntetése érdekében.

Végül, de nem utolsó sorban a vonzaskörzetvizsgálatok segíthetnek az oktatási intézményeknek abban, hogy versenyképesebbek legyenek a hallgatókért folytatott versenyben. Az egyetemek, főiskolák adat alapú döntések által jobban felmérhetik a potenciális hallgatók igényeit és preferenciáit, könnyebben alkothatnak olyan ajánlatokat, amelyek vonzóak a diákoknak.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy az egyetemi vonzaskörzetek kutatása és elemzése nem csupán tudományos érdeklődést elégít ki, hanem konkrét hasznosítási lehetőségeket is felkínálhat a terület- és településfejlesztés számára, valamint a gazdasági és társadalmi

dinamikákkal kapcsolatban. Az eredmények alapján lehetőség nyílik a stratégiák újragondolására és optimalizálására, ami hozzájárulhat az innováció és a fenntartható fejlődés előmozdításához az adott térségben és bizonyos értelemben azon túl.

2. KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK

2.1. A magyar felsőoktatás térszerkezete

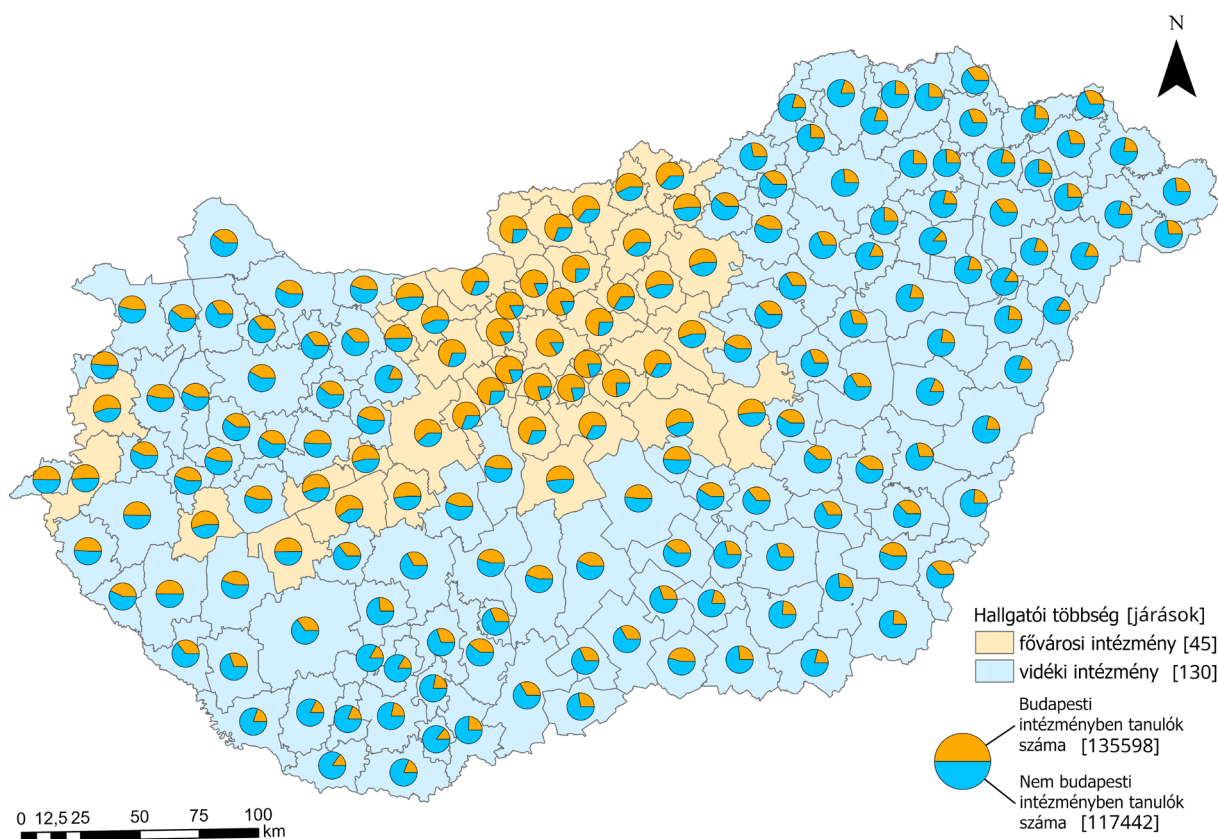
A felsőoktatási intézmények folyamatosan hálózatba szerveződnek. Kozma & Híves (2019) kiemeli, hogy „a hálózatosodást a Bologna-folyamatot követő intézményi összevonások erősítették, amelyek során számos kisebb létszámú vidéki főiskola egy-egy nagyobb egyetemhez kapcsolódott. Ennek a változásnak a során egy-egy nagy intézmény (jellemzően: több karú, ún. „tudományegyetem”) a felsőoktatási intézményhálózat csomópontjává (ún. hub) vált.” (Kozma & Híves, 2019, p. 678). A hazai felsőoktatás jól modellezhető Christaller (1966) központi helyek elmélettel, hiszen van egy fővárosi központ, mely az egész országra kiterjed, és vannak kisebb lokális központok, melyek a vidéki nagyvárosokban helyezkednek el.

Kozma & Híves (2019) megállapították, hogy az egyetemi csomóponttá válást egyértelműen támogatja és siettet az ipartelepítés (Győr, Kecskemét, Debrecen, Zalaegerszeg vagy újabban Szeged példája). Mivel az országhatártól nem messze alakultak ki nagy egyetemi csomópontok (pl. Nyíregyháza, Debrecen, Pécs, Szeged), a felsőoktatási hálózat alakulása mintegy ráépül a határokon túlnyúló gazdasági fejlesztésekre is. Így például az ún. „Partium” régió (Ukrajna, Románia és Magyarország közös határa) az ott működő intézmények felsőoktatását fejlesztik; a Pécsi Tudományegyetem aktivitását jelentősen emeli Horvátország szlavóniai térségének fejlődése és fejlesztése, a Szegedi Tudományegyetem Szerbia és Románia bácskai térségének fejlődésébe (pl. autópálya, olajipar stb.) épült be.

Magyarországon a 2023. szeptemberi általános felvételi eljárásan összesen hatvankettő felsőoktatási intézmény hirdetett alap-, mester- vagy felsőoktatási szakképzést. Így az egyetemek, főiskolák közötti verseny fokozott lehet (Oktatási Hivatal, 2023). Természetesen az országon belüli távolságok, valamint a demográfiai sajátosságok okán a főváros, Budapest szerepe kiemelkedő (Gál, 2014; Hegedűs, 2015; Polónyi, 2021). Ennek ellenére a vidéki nagy egyetemek is jelentős hallgatói számmal (2. ábra) bírnak. Míg Budapest és környező járásai, a Balaton környéki régiókban a fővárosi intézmények, addig az ország többi részén túl a vidéki egyetemek a fő beiskolázók. Kiemelendő a Nyugat-Dunántúli régió, ahol a fővárosi intézmények – vidékhez számított – magas arányát a szombathelyi ELTE telephely adja.

2. ábra: A budapesti és nem budapesti egyetemeken tanuló hallgatók száma a lakóhelyük szerinti járásban a 2022/2023-as tanévben

Figure 2: The number of students studying at universities in Budapest and non-Budapest locations according to their residential district in the academic year 2022/2023

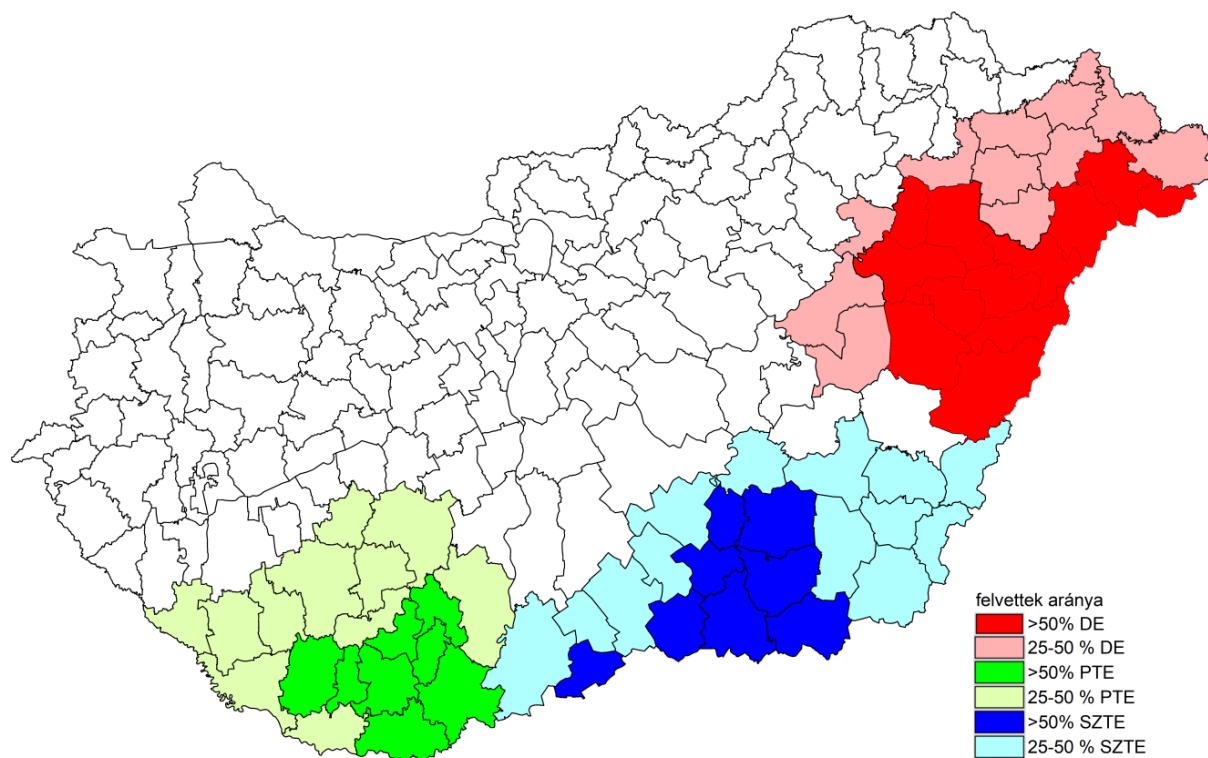
Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) adatai alapján, saját szerkesztés

Az, hogy melyik felsőoktatási intézménynek mekkora a rekrutációs bázisa – azaz, honnan jelentkeznek a diákok az egyetemre, főiskolára – szabja meg a hallgatói létszámot. Így a vonzáskörzet vizsgálata különösen fontos a hallgatói utánpótlás megtartásához és növeléséhez. Egy egyetem hosszú távú sikerességéhez, versenyképességének növeléséhez elengedhetetlen tényező vonzáskörzetének lehetőség szerinti bővítése, mind hazai, mind nemzetközi szinten (M. Császár & Wusching, 2014).

Kozma & Híves (2019) a vidéki felsőoktatási intézményekből hármat emel ki, mint a vidék legjelentősebb beiskolázója: északkeleten a Debreceni Egyetem (DE) délkeleten a Szegedi Tudományegyetem (SZTE), délnyugaton a Pécsi Tudományegyetem (PTE). Az általuk készített 3. ábra kistérségi szinten mutatja meg, hogy 2017-ben a felsőoktatásba kerülők hány százaléka jutott be az adott egyetemre (összes képzési formára és szintre együttesen). Sötét színnel az 50%-ot elérő, világosabbal a 25%-ot elérő beiskolázási arányt jelölték.

3. ábra: A DE, SZTE, PTE rekrutációs bázisa 2017-ben

Figure 3: Recruitment base of the University of Debrecen (DE), University of Szeged (SZTE), and University of Pécs (PTE) in 2017

Forrás: Kozma & Híves (2019) p. 686

A három vidéki felsőoktatási intézmény rekrutációs bázisának összehasonlítására vonatkozóan Kozma & Híves (2019) kutatása érdekes adatokat mutatott. A Debreceni Egyetem kiemelkedik a többi közül, hiszen ennek van a legkompaktabb bázisa, mely főként két megyére koncentrálódik, de kínálata révén még a Nyíregyházi kistérséget is magához vonzza. Ezzel szemben a Nyíregyházi Egyetem főleg tanárképzésre összpontosítva működik a területen. Példaként említik, hogy a Debreceni Egyetemre 2017-ben felvételt nyert hallgatók harmada a térségből érkezett. Hasonló tendencia figyelhető meg a Pécsi Tudományegyetem és a Kaposvári Egyetem esetében is, ahol a Pécsre felvett hallgatók harmada Kaposvárról érkezett. Érdekességgéppen, a Pécsi Tudományegyetemnek a legkisebb a rekrutációs bázisa, különösen abban a térségben, ahol a szerepe leginkább domináns, és ahol a felvett hallgatók több mint 50%-a Pécsre került. Példaként hozzák fel, hogy a Baranya megye egyik szegény kistérségéből, Sellyéből, csupán 40%-an választották a Pécsi Tudományegyetemet. Ezt részben annak tulajdonítják, hogy a Pécsi Tudományegyetem vonzóbbnak bizonyul a Dunától keletre, míg vonzáskörzete inkább nyugatra, Somogy és északra, Tolna megyékre korlátozódik.

Kozma & Híves (2019) a Szegedi Tudományegyetemre vonatkozóan megállapítják, hogy az ország délkeleti részén jelentős a rekrutációs bázisa, különösen Csongrád megyében, ahol az egyetemre felvettek több mint 65%-a 2017-ben ide került. Békés megyét tekintik az SZTE rekrutációs bázisának, még akkor is, ha bizonyos térségekben Debrecen is hasonló távolságra van. Békés megyéből 29-49%-os arányban jelentkeztek Szegedre, míg Debrecenbe csak 4-18%-ban, egy kivétellel, ahol az arányok egyenlőek. A 3. ábra alapján jól látható, hogy a Debreceni Egyetem rekrutációs bázisa dél felé élesen elhatárolódik, míg az SZTE vonzókörzete nyugati irányban, a Pécsi Tudományegyetem irányába sokkal kiterjedtebb. Ezt Baja térsége is jól példázza, ahol a közlekedési lehetőségek miatt Szeged könnyebben elérhető, így több hallgatót vonz, mint Pécs (Kozma & Híves, 2019).

Végül, de nem utolsó sorban az említett elérhetőség kérdése fontos szempont lehet mind az intézményválasztás, mind a felsőoktatási részvétel szempontjából. A külföldi vizsgálatok eredményei alapján megállapítható, hogy az intézmények távolsága kihatással van a felsőoktatási jelentkezésekre, különösen az alacsonyabb társadalmi státuszú családok esetében. Ebből a társadalmi rétegből származó hallgatók kevésbé hajlamosak vállalni a távolabbi tanulás anyagi költségeit (Cullinan et al., 2013; D. J. Flannery & O'Donoghue, 2009; Gibbons & Vignoles, 2012; Haley, 2017).

Kincses (2021) kiemeli, hogy a hazai középiskolai oktatás fókuszpontja általában a vármegyén belül található, azonban a különböző középiskolák egyedi képzési kínálata és magasabb oktatási minősége vonzóvá teszi azokat más vármegyéből vagy régiókból érkező diákok számára is. Hajdu et al. (2019) kiemeli, hogy országos szinten az általános iskolások 16%-a, míg a középiskolás diákok 45%-a tanult lakóhelyétől eltérő településen. A lakóhelytől eltérő városban tanulás mögötti legfontosabb okok a gazdasági tényezők, a diákok a biztosabb jövőjük érdekében vállalják a távollétet családjuktól (M. Császár, 2004).

Ezzel szemben a felsőoktatási intézmények sokkal nagyobb területekre terjednek ki. Jancsó & Szalkai (2017) kutatása szerint a hazai három nagy vidéki egyetemnek (Debrecen, Pécs, Szeged) jelentős regionális hatása van, ugyanakkor gyakran előfordul, hogy a budapesti vonzókörzet is beékelődik vonzókörzetükbe. Más felsőoktatási intézmények vonzó hatása általában saját vármegyéjük teljes területére korlátozódik, míg a három említett vidéki egyetem regionális szinten erőteljes befolyással bírnak.

Kasza & Kovács (2007) kutatásukban kiemelték, hogy a jelentkezők első helyen szívesebben jelölnék meg a lakóhelyükhöz közelebb eső intézményt, mint egy távolabbit. A döntést a felmerülő költségeken kívül a várható „haszon” is befolyásolja, a képzési kínálat gazdagságán

kívül a földrajzi távolság, az oktatás színvonala, illetve az adott településen rendelkezésre álló gazdasági és társadalmi lehetőségek, melyek mellett a kulturális és infrastrukturális feltételek is meghatározóak lehetnek.

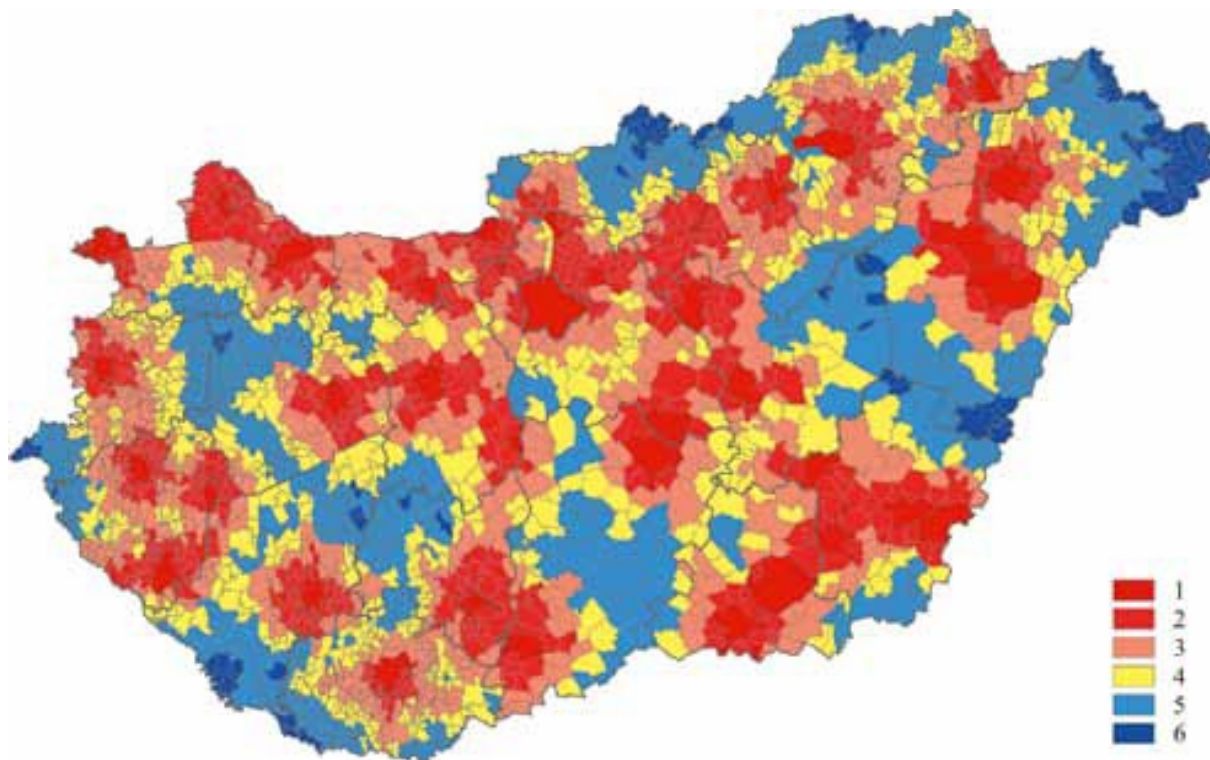
A távolsággal kapcsolatban Forray et al. (2008) kimutatták, hogy a távolabbi képzés nemcsak nagyobb anyagi ráfordítást kíván, hanem több lehetőséget biztosít a karrierépítés során, azaz a földrajzi mobilitás társadalmi mobilitást is jelenthet. Do (2004), Sa et al. (2004) és Eliasson (2006) vizsgálataikban kiemelték, hogy azon diákok, akik közelében van felsőoktatási intézmény az alacsonyabb ráfordítandó költségek végett – például nem kell fizetni albérletet – nagy valószínűség szerint a környéken található egyetemet választják. E kapcsán Do (2004) megjegyzi, hogy előbbi magatartás csak akkor marad fent, ha azt az egyetem megszolgálja, erős pozitív korreláció fedezhető fel ugyanis a felsőoktatási intézmény, híre, minősége és a helyi beiskolázási arány között. A lokalitáson túl pedig több empirikus kutatás alapján elmondható, hogy a diákok szocioökonómiai háttere és az adott intézmény karakterisztikája is fontos szerepet játszik a középiskolások választásában, mely által alakul ki a felsőoktatási térszerkezet (Brooks, 2002; Sa et al., 2004; Terry Long, 2004; Whitehead et al., 2006).

Ugyanakkor Flannery és Cullinan (2014) vizsgálata szerint a felsőoktatáshoz való földrajzi hozzáférhetőség kapcsán megállapításra került, hogy az átlagosan a legközelebbi egyetemhez vezető minimális távolság nem befolyásolja jelentősen a beiskolázást. Azonban a távolságnak jelentős hatása van ezekre a döntésekre azok számára, akik viszonylag messze laknak az egyetemtől. A szerzők kutatásukban arra az eredményre jutottak, hogy az egyetemtől 180 km-re élő egyén 17%-kal kevésbé valószínű, hogy ugyanazt az egyetemet választja, mint egy hasonló helyzetben lévő egyén, aki 20 km-re lakik, mely különbség a távolsággal növekszik (D. Flannery & Cullinan, 2014).

Előbbi tényezők közül tehát kiemelhető egy magyarázó változóként a felsőoktatási intézményválasztás során a távolság. Jancsó & Szalkai (2017) kutatása rámutat arra, hogy az ország településeinek jelentős részéből valamelyik felsőoktatási központ közúton negyven perc alatt elérhető. Azonban a közösségi közlekedéssel történő utazás esetén ezen idők másfél-kétszeresével kell számolni. A tanulmányuk eredményei szerint, a napi ingázás még megoldható a 40 perces határig. A 4. ábrán látható módon a legrosszabb elérhetőséggel rendelkező területek közé tartozik Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye keleti része, Nógrád vármegye északkeleti része, Békés és Hajdú-Bihar vármegye határvidéke, észak Borsod-Abaúj-Zemplén, valamint Somogy és Baranya vármegye országhatár közeli területei, továbbá Szentgotthárd térsége. Ezeknél a területeknél észlelhető a Trianoni békeszerződés városszerkezeti hatása, mivel sok helyen a

határ túloldalán könnyebben lehet elérni felsőoktatási intézményeket, mint Magyarországon (például Beregszász, Kassa, Nagyvárad). Emellett belső perifériák is megfigyelhetők, mint például a Tisza-tó, Kiskunhalas és Pápa térsége, valamint Tamási tágabb környezete.

4. ábra: A legközelebbi felsőoktatási intézmény távolsága közúton (2014)
Figure 4: Distance to nearest higher education institute by road (2014)

Jelmagyarázat: 1 – Felsőoktatási intézmény települése; 2 – 20 perc alatt; 3 – 20,1 - 30 perc; 4 – 30,1 - 40 perc; 5 – 40,1 - 60 perc; 6 – 60 perc felett

Legend: 1 – Higher education institution; 2 – Less than 20 minutes; 3 – 20,1 - 30 minutes; 4 – 30,1 - 40 minutes; 5 – 40,1 - 60 minutes; 6 – More than 60 minutes

Forrás: Jancsó & Szalkai (2017, p. 378)

Jancsó & Szalkai (2017) kutatása rávilágít a helyi felsőoktatási intézmények szerepére. A vizsgálataik eredményei alapján megállapítható, hogy amennyiben a helyi felsőoktatási intézmény képzési kínálata szűkös, vagy az intézmény presztízse alacsony, a helyi diákok inkább döntenek a távolabbi intézmények mellett a továbbtanulásuk során. Fontos hangsúlyozni, hogy a helyi felsőoktatás jelenléte kardinális szerepet játszik minden térség életében. Annak ellenére, hogy egyes jelentkezők a távolabbi intézményeket választják, a helyi felsőoktatási intézményeknek pozitív hatásuk van a helyi társadalomra és gazdaságra. Ezek az intézmények lehetőséget teremtenek olyan diákoknak, akik egyébként nem vállalnák vagy nem tudnák megoldani a távolabbi településen való tanulás kihívásait.

A fokozódó verseny kapcsán (M. Császár & Wusching, 2014) – hogy a felsőoktatási intézmények maguk iskolázhassák be a diákokat – felértékelődnek olyan eszközök és lehetőségek, melyek a rekrutációban új szemléletet igényelnek. Erre példa napjainkban az online marketing, a közösségi média marketing (például TikTok, Facebook, Instagram, YouTube). Ezen platformok különösen hasznos eszközei lehetnek rövid történetek megosztásának, hallgatói interjúk közlésének, leporellók, fizetett hirdetések, „mémek” és trendek bemutatásának (C. Juhász, 2017; Kovács et al., 2015).

2.2. Pécsi Tudományegyetem vonzáskörzete

M. Császár és Wusching a „A Pécsi Tudományegyetem vonzáskörzetének változásai 2004 és 2013 között” című tanulmányukban több demográfiai jellegű tényezőt is figyelembe vettek. A tanulmány konklúziója, hogy kiemelhető egy általános hallgatói létszám csökkenésére mutató tendencia, mely a legnagyobb mértékben a Péctől viszonylag távol eső területeket érintette: Budapest és több régióközpont, megyeszékhely, illetve középváros esetében 50% feletti veszteséget jelent, de a visszaesés néhány esetben a kétharmadot is meghaladja (M. Császár & Wusching, 2014, p. 36). Az e mögötti tényezőket kutatva a szerzők rámutattak több főbb rekrutációs bázisbeli elöregedése és a fiatalok számának csökkenése szerepére.

A PTE oktatási tevékenysége kapcsán Varga et al. (2021) által készített „Diverzitás és inklúzió jellemzői a Pécsi Tudományegyetemen – egy helyzetfelmérő kutatás tükrében” című publikáció is a vonzáskörzetvizsgálat egy fontos aspektusát elemzi. A tanulmány 2010 és 2019 közötti vonzáskörzetvizsgálatán túl az egyetemi diverzitást és inklúziót is fókuszába helyezi. Az eredmények idősorosan rámutattak a bemenet oldaláról bizonyos hallgatói csoportok visszaszorulására (pl. hátrányos helyzetűek), illetve létszámnövekedésére (külföldiek). Láthatóvá vált a különböző juttatások (ösztöndíjak, kollégiumi elhelyezés) támogató ereje is az előrehaladás során. A diplomaszertési adatok alapján megállapítható, hogy minél magasabb fokú a képzés, annál hosszabb ideig és annál kevésbé sikeresen teljesítenek a bemenet során előnyben részesített hallgatói csoportok – rámutatva az intézményi inkluzivitás fejlesztésének szükségességére (Varga et al., 2021, p. 60).

Nem utolsó sorban pedig kiemelendő, hogy a globalizáció a 21. századi felsőoktatás átalakulásában kulcsszerepet játszik, különös hangsúlyt fektetve a nemzetközi hallgatói mobilitásra. A nemzetközi hallgatók olyan személyek, akik középfokú vagy megelőző felsőfokú oktatásukat egy másik országban szerezték és jelenlegi tanulmányaik helyszínén nem az adott ország lakosai. A külföldi hallgatók jelenléte nem csak a felsőoktatás nemzetköziesedését, hanem a gazdaság szélesebb makrokörnyezetét befolyásolja, és a nemzetközi oktatás egyre inkább

iparaggá, bevételi forrássá és hírnévjavító eszközzé válik a felsőoktatási intézmények képzési portfólióján (M. Császár et al., 2023).

2.3. A Pécsi Tudományegyetem vonzáskörzetének kiegészítő attribútumai

Az adataalapú döntések különösen fontosak napjaink megannyi területén való tervezés kapcsán. Ez alól a felsőoktatás sem kivétel. Általában a felsőoktatási intézmények céljai között megjelenik az oktatói és hallgatói létszám arányos növelése, a lemorzsolódás csökkentése, az oktatói és hallgatói kiválóság facilitációja, a szakmai-tudományos innovációk számának növelése, mindezen tényezők gazdaságilag is fenntartható finanszírozásával. Utóbbi kapcsán kiemelhető az egyetemek alapítványi fenntartásba történő átszervezésének trendje. Polónyi szerint e mögött több szándék is kirajzolódik: egyrészt az állam fokozatosan kivonul a felsőoktatásból; a működési hatékonyság optimalizációja; erősebb kontroll (Polónyi, idézi Neuberger, 2020).

Kiemelendő, hogy az oktatásföldrajzi vizsgálatok a térbeli szemléletünk kiszélesítését is megköveteli, annak tekintetében, hogy mi számít oktatási térnek és ezt időben és térben vizsgáljuk. Az oktatás hagyományos helyszínei, mint az iskola és az egyetemek továbbra is fontosak maradnak a kutatási területről alkotott elképzeléseinkben, de nagyobb figyelmet kell fordítanunk ezek előzményeire, az utánpótlásra is (Holloway et al., 2010). Több olyan határterülete is van az oktatásföldrajzi vonzáskörzet-vizsgálatoknak, mely a hagyományosan értelmezett tér és időbeli elemzésen túlmutat. Egyrészt fontos a vonzáskörzet bemeneti oldalát is vizsgálni, a leendő hallgatók helyzetét, körülményeit, a köznevelés kimenetét, másrészt pedig a kimeneti oldalt, mely közül a Varga et al. (2021) által vizsgált felsőoktatási inklúzió is fontos, hiszen amennyiben a lemorzsolódás értéke magas, hiába tág térben a vonzáskörzet, a végzetek aránya csökkenni fog és az intézmény presztízse is negatívan hatva a jövőbeli rekrutációt is csökkenti. Ennél fogva több olyan szempontból érdekes határterületet veszek be a vizsgálatba, mely az egyetem vonzáskörzetén belül a PTE múltjában és jövőjében fontos magyarázó változó lehet.

2.4. Egyetemi beiskolázás és lemorzsolódás

Beiskolázás kapcsán számos tanulmány található, melyek arra a kutatói kérdésre keresik a választ, hogy milyen szempontok alapján választ a végzős diák felsőoktatási intézményt magának. Csuka & Banász (2014) kutatásában a fő szempontok a minőségi oktatás, használható tudás, végzés utáni elhelyezkedés esélye volt, de fontos még a képzés költsége, továbbtanulási lehetőségek is.

A kimenet kapcsán pedig nagy veszélyt jelent a felsőoktatásra a lemorzsolódás. Az intézkedések kidolgozásának feltétele a veszélyeztetett hallgatói kör beazonosítása. A Magyar Rektori

Konferencia, az Oktatási Hivatal, a társintézmények és az egyetem saját kutatásai és akciói alapján, az alábbi pontokon azonosítható a lemorzsolódás: (1) Belépés és bennmaradás: felvett, de be nem iratkozott potenciális hallgatók; beiratkozott, de passzív félévet választó hallgatók; a bejelentkezés elmulasztása a megengedettnél többször; a költségtérítés/önköltség nem vállalása átsoroláskor. (2) Tudás és képességek, tanulmányi előmenetel, kimenet: az ajánlott tantervhez képest jelentős elmaradás (főként az 1–2. félévben); a sikertelen vizsgák, az egy tárgyból megengedett vizsgák számának túllépése; a képzéshez szükséges idegen nyelvi ismereti követelmény nem teljesítése. (3) Élethelyzetek, anyagi problémák: kedvezményes, egyéni tanrendet kérelmező hallgatók; munkavállalás; fizetési nehézségek. (4) Szociológiai okok: hátrányos helyzet (hátrányos helyzetű kistérségből érkezők); roma hallgatók, fogyatékkal élő hallgatók, kisgyermeket nevelő hallgatók (Lengvárszky et al., 2022, p. 4).

Lengvárszky et al. (2022) szerint a lemorzsolódás az alábbi főbb okokra vezethető vissza: (1) alapkészségek, alapkompenciák hiányosságai; (2) az oktató-hallgató kapcsolat nehézségei; (3) az információáramlás nehézségei, a megfelelő tájékoztatás hiánya; (4) a megfelelő támogató rendszer hiánya; (5) a hiányos munkaerő-piaci ismeretek; (6) az anyagi bázis és/vagy a családi háttér megrendülése; (7) a motiváltság hiánya; (8) a társas kapcsolatok hiánya.

2.5. Nemzetköziesítés

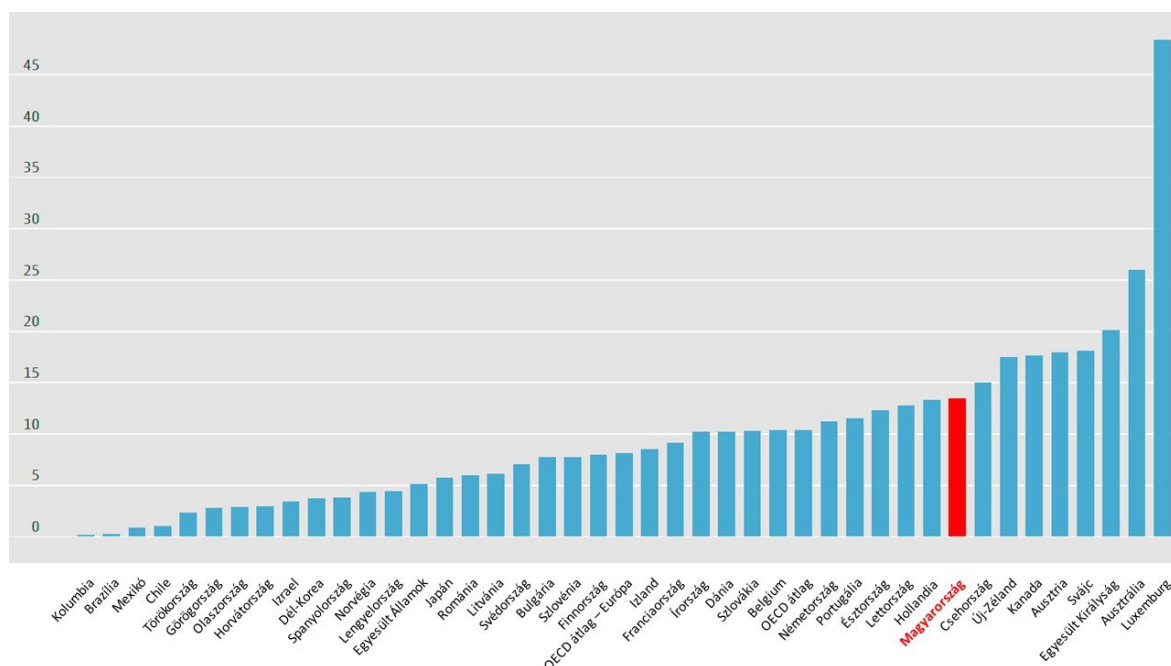
Az OECD (2023) adatai szerint az OECD tagállamaiban 4 325 000 hallgató választotta a külföldi tanulmányok lehetőségét, ezáltal megerősítve a nemzetköziesedés elengedhetetlen jelentőségét ebben a kontextusban.

Az 5. ábrán az látható, hogy az OECD országok hallgatói számának hány százalékát teszik ki a külföldi hallgatók. Ez hazánkban 38 000 főre nőtt 2021-re, mely 21%-át szomszédos országok hallgatói teszik ki.

Hazánk külföldi hallgatói származásuk szerint 11%-ban afrikaiak, 3%-ban amerikaiak, 43%-ban ázsiaiak, 42%-ban európaiak. Képzések típusa szerint a külföldi hallgatók 13%-a az oktatási, 8%-a művészet és bölcsészettudományi, 9%-a társadalomtudományi és média-kommunikáció, 26%-a gazdaságtudományi, jogi, 25%-a valamely STEM, 3%-a mezőgazdasági, 9%-a egészségtudományi és 6%-a valamely szolgáltatásokhoz kapcsolódó területen tanult 2021-ben (OECD, 2021b).

5. ábra: Nemzetközi hallgatói mobilitás. Külföldi hallgatók száma a felsőoktatásba beiratkozott hallgatók százalékában, 2020

Figure 5: International student mobility. Tertiary student inflow, % of students enrolled, 2020: OECD (2021a)

Forrás: OECD (2021a), saját fordítás.

Wusching (2017) kiemeli, hogy a hazánkba irányuló oktatáscélú mobilitás több ponton is különbözik a legmagasabb külföldi tanulókat bevonzó országokétól. Vizsgálatában a Debreceni Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem által végzett felmérések eredményei támasztják alá. Az egyetemek közötti hierarchia az országban egyértelműen megfigyelhető, különösen kiemelkedik ebben Budapest. A fővárosban található intézmények, mint például a Semmelweis Egyetem, vonzzák magukhoz a külföldi hallgatókat nem csupán az oktatási színvonal, hanem a város vonzereje miatt is. Budapest után a legnépszerűbb vidéki központok Debrecen, Pécs és Szeged, főként az orvoscépzések miatt. Ezek a városok gyakran másodlagos választások azoknak, akik nem nyertek felvételt Budapestre. A Debreceni Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem az elmúlt évtizedek során különböző nemzetközi vonzerőt építettek ki. A külföldről érkező hallgatók változatos kultúrákat képviselnek, ami különböző döntéseket eredményez a személyes életükben. A magyar kormányzat és az egyetemek is erősítik a nemzetközi jelenlétüket, több külföldi hallgató bevonása érdekében. Fontos, hogy a hallgatótoborzás során figyelembe vegyék a különböző országokból érkező hallgatók eltérő motivációit és terveit, mivel ezek jelentősen különbözhetnek (Wusching, 2017).

A határokon túli beiskolázás szerepe egyre fontosabbá válik a demográfiai kihívások végett (Kovács et al., 2015). Az egyetemen az elmúlt 10 év során jelentős növekedés tapasztalható a

külföldi hallgatók számában, akik az egyetem különböző szakjain tanulnak. Jelenleg több mint 130 országból érkező mintegy 5400 hallgató választotta az egyetemet tanulmányai színteréül. Ez a lendületes nemzetközi hallgatói közösség széles skáláját foglalja magában, hozzájárulva az intézmény sokszínűségéhez és kiválóságához (Tóth, 2023). Pozitív jel, hogy a nemzetközi hallgatók száma növekedett az elmúlt években, (átlagosan a lakosság 2%-át teszi ki) (M Császár et al., 2019). A vidéki egyetemek legnagyobb erőssége az orvosi képzés nemzetköziesítés szempontjából, ugyanis ez a legnépszerűbb a nemzetközi hallgatók körében. A nemzetközi hallgatók aránya a 3 vizsgált vidéki egyetemeken 13–16% körül mozog, mely kereslet összhangban van a Findlay et al. (2012) által megfogalmazott trendekkel. A PTE a német, norvég, iráni, kínai, spanyol származásúak között a legnépszerűbb nemzetközileg (Wusching, 2017).

A Pécsi Tudományegyetem (2021) adatai alapján 2021-ben összesen a 22 325 hallgatóból 4929 nemzetközi hallgató volt. A külföldi hallgatók kiemelt célja az Általános Orvostudományi Kar, ahol 2023-ban 2158 nem magyar állampolgár tanult (Pécsi Tudományegyetem, 2023). A PTE ÁOK-n az angol nyelvű általános orvos képzésre 2008-ban 185 főt, 2013-ban 213-at, míg 2023/2024-es tanévre már 267 hallgatót vettek fel felvételi eljárásonként összegezve, mely növekvő tendenciát mutat. A német nyelvű képzés is kiemelt, melyen 170-200 fő között mozog a felvettek száma évente. Ez ugyanakkor csökkenő tendenciát mutat 2019/2020 óta (Pécsi Tudományegyetem, 2023).

3. CÉLKITŰZÉSEK

A tanulmány célja, hogy feltárja a Pécsi Tudományegyetem, az ország egyik legnagyobb vidéki egyetemének vonzáskörzete változásait a 2013 és 2023 közötti időszakban, különös tekintettel a hallgatók létszámának változására, valamint annak elemzésére, hogy a végbement változások az ország mely térségeit, településeit hogyan érintették.

A tanulmány három fő pont köré szerveződik: a hallgatói létszám változása, a hallgatói profil és a regionális hatások köré. Ezen három pont több téren is összefügg, de a kutatói kérdések mentén tematizálva alább tüntetem fel. Összesen öt kutatói kérdést állítottam fel, három csoport mentén:

I. Hallgatói létszám változása

1. Mely trendek észlelhetőek a Pécsi Tudományegyetem hallgatói létszámának alakulásában az elmúlt 10 évben?

2. Mely tényezők járultak hozzá a PTE hallgatószámának növekedéshez vagy csökkenéshez?

II. Hallgatói profil

3. A hallgatók vidéki egyetemek közüli választási preferenciájában felfedezhető-e trend?
4. Vannak-e mobilitási különbségek a különböző szakok, képzési területek hallgatói között?

III. Regionális hatások

5. Milyen kihívásokkal nézett szembe a PTE a vonzáskörzetében?

4. MÓDSZEREK

A dolgozat adatainak forrása (1. táblázat) az országos szintű elemzések kapcsán a Központi Statisztikai Hivatal (KSH). A Pécsi Tudományegyetemre vonatkozóan fontos adatforrás továbbá a PTE Oktatási Igazgatóság (PTE OIG). Valamennyi a kutatás későbbi részei során elemzett adat a NEPTUN egységes magyar felsőoktatási tanulmányi rendszerből exportált adatokra támaszkodik. A NEPTUN-t valamennyi hazai felsőoktatási intézmény használja a hallgatói adatok, előrehaladás és pénzügyek kezelésére, adminisztrációjára. A rendszer a PTE-n 2015. november 17-én került bevezetésre, így a következő felvételi eljárás, azaz a 2016-os általános felvételi eljárástól számítva vannak adatok benne (Pécsi Tudományegyetem, 2015). Kiegészítőleg a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Távközlési Információs Rendszerének 2013–2015 közötti adatai kerültek exportálásra a PTE OIG adattáblának megfelelő szerkezetben.

1. táblázat: Az adatok forrásai
Table 1: The sources of data

Adatállomány	Forrás, kiállító szervezet
Hallgatói adatok PTE ETR (2013–2015)	PTE Központi Tanulmányi Iroda (2023)
NEPTUN adatok hallgatónként (2016–2023)	PTE Oktatási Igazgatóság (2023)
Állandó belföldi vándorlás vármegye és régió szerint	Központi Statisztikai Hivatal (2022)
Felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma lakóhely járása szerint, intézményenként – egyedi adattábla	
Éves településsziszatistikai adatok 2022-es településszerkezetben	Központi Statisztikai Hivatal (2023)
Az oktatás főbb, hosszú idősoros adatai	
Felsőoktatás	
Felvi.hu - Ponthatárok, statisztikák	Oktatási Hivatal (2024)

A kutatás adatbázisai kapcsán elmondható, hogy a Központi Statisztikai Hivatal „Felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma lakóhely járása szerint, intézményenként” egyedi kérésre összeállított táblázatos adatállományban 2013–2023 között valamely hazai felsőoktatási intézménnyel jogviszonyt fenntartó hallgató adatai láthatóak éves bontásban. A PTE OIG adatbázisban, pedig felvételi eljárásonként egyéni anonimizált kóddal ellátva 2013–2023 között összesen 57 389 fő látható, aki hazai lakcímmel rendelkezik.

A kapott adatokat, azok adatellenőrzése és az adattáblák hibáinak korrigálása után SPSS (IBM Corp. (2019). IBM SPSS Statistics for Windows, Version 26.0. Armonk, NY: IBM Corp.), illetve az Esri ArcGIS PRO (Esri. (2023). ArcGIS Pro 3.1. Redlands, CA: Esri) szoftverekkel elemeztem.

Az elemzés során a járásspecifikus elemzésre a járás relatív változás (JRV) nevű változót számítottam ki. Ezen mutató meghatározza összehasonlítható módon, hogy az adott évben hány diák tanul az adott célintézményben, az alábbiak szerint:

$$JRV_{[%]} = \frac{\text{hallgatói létszám}_n - \text{hallgatói létszám}_{n-1}}{\text{járás lakosság száma adott évben}_{n-1}} \times 100$$

, ahol n az adott évet fejezi ki. Ezen képlet a járások szintjén méri a diáklétszám változását az évek között, figyelembe véve a járások adott évi lakosság számát. A képlettel mérhető, hogy az adott évben a járásból érkező hallgatók száma csökkent vagy nőtt a járás bázisévben vett lakosság számához viszonyítva.

A járások bázisévben vett lakosság számával való osztás azért lehet jobb ezen esetben, mint az általában 1000 főre való számítás, mert ez lehetővé teszi, hogy a változást egységes mércére vigyük. Ha csak a változás különbségét az előző évhez képest nézzük, akkor azon járásoknál, ahol nagyobb a lakosság, nagyobb mértékű változást mutathat, mint a kisebb járásoknál, még akkor is, ha a változás valójában azonos mértékű. Például, ha egy 1000 fős járásban a lakosság 10%-a növekszik az előző évhez képest, akkor ez 100 fős növekedést jelent. Ha egy 100 fős járásban a lakosság szintén 10%-a növekszik, akkor ez csak 10 fős növekedést jelent. A két járásban tehát azonos mértékű változás történt, de az 1000 fős járásban ez nagyobb mértékűnek tűnik, mert a növekedés abszolút értéke nagyobb.

Az adatok térképi megjelenítésekor Jenks-féle (természetes törés) csoportosítást alkalmaztam. Ez az osztályozási rendszer leggyakrabban használatos a területi kutatásokban. A rendszer a Jenks-féle formula alapján az adatsorban rejlő természetes csoportosulásokat keresi meg. A jelzett formula alapján a program azonosítja, hol vannak az adatsorban a legfontosabb töréspontok, mellyel az egyes kategóriákba a leginkább hasonlító értékek kerülnek, s az egyes

kategóriák közötti különbség maximális (Tóth, 2014). A hosszú idősoros (2013–2023) vizsgálatok esetén a Jenks-féle természetes töréseket figyelembe véve a PTE-re, százasokra kerekítettem azon küszöbértéket, melyet jelentős beiskolázási számként definiálok. Ez az országos vizsgálat esetében 280 főt takarna az alsó határnál, melyet tehát 300 főnek határoztam meg.

A bemutatott térképek többségében járás-, illetve néhány esetben települési szinten ábrázolják a kutatás eredményeit. Járások esetén a térképek a Lechner Tudásközpont által közhiteles járáspolygon adatbázisán, míg a települések az OpenStreetMap tükörszerveréről Overpass API segítségével letöltött poligonhálózaton alapulnak. Budapestet egy térképi egységként kezeltem mind a járási, mind a települési elemzéseknél, mivel kerületenkénti felbontás egyik adatbázisban sem volt elérhető. Így a járási térképeken 175 poligon szerepel (174 járás és Budapest). Az egyszerűbb megfogalmazás végett a továbbiakban járások vizsgálatakor is Budapestet egyben értelmezve, Budapestként említem.

A járások kapcsán vizsgált változás azért is lehet hasznos oktatásföldrajzi szempontból, hiszen noha ez az igazgatási rendszerek egyik típusa, így határa vonalszerű és nem rugalmas határú (J. Tóth, 2004). Ennek ellenére a járások jól leírják a városokat, és a városkörnyéki kistépülési szerkezeteket. Azonban a településszintű vizsgálatoknak is nagy szerepük van, hiszen a középiskolák, ahonnan a felvételizők érkeznek városokban találhatóak, és az egyetemi beiskolázási stratégiák kialakításakor ezeket is érdemes vizsgálni.

A járásszerkezet tekintetében a kutatás a 2022-es hivatalos, a Lechner Tudásközpont által hitelesített járásfelosztást alkalmaztam. Az összehasonlíthatóság végett az időbeliség kapcsán a 2022-es településszerkezet szerint készült az összes téradatbázis.

Az eredmények elemzésekor kiemelendő, hogy történtek változások a járások beosztásánál, így némi eltérések mutatkozhatnak az eredményeimben a régebbi oktatásföldrajzi kutatások viszonylatában. 2013-ban Balatonvilágos Veszprém vármegyéből Somogy vármegyéhez került, 2014-ben Golop település a Gönci járásból Szerencsi járásba, Pánd a Nagykátai járásból Monori járásba, Tállya a Gönci járásból Szerencsi járásba került át, illetve lett egy új település, ugyanis Balatonakarattya kivált Balatonkeneséből. 2015-ben Agyagosszergény a Soproni járásból Kapuvári járásba, Füle a Polgárdi járásból Székesfehérvári járásba, Gánt a Székesfehérvári járásból Bicskei járásba, Jenő a Polgárdi járásból Székesfehérvári járásba, Kisláng a Polgárdi járásból Enyingi járásba, Kőszárhegy a Polgárdi járásból Székesfehérvári járásba, Lepsény a Polgárdi járásból Enyingi járásba, Magyaralmás a Székesfehérvári járásból Móri járásba, Mátyásdomb a Polgárdi járásból Enyingi járásba, Mezőszentgyörgy a Polgárdi járásból Enyingi járásba, Nádasdladány a Polgárdi járásból Székesfehérvári járásba, Polgárdi a Polgárdi járásból

Székesfehérvári járásba kerül át. 2019 évében Szűcsi a Gyöngyösi járásból Hatvani járásba került át. Míg településföldrajzi jellemzők kapcsán kiemelendő, hogy 2013-ban várossá nyilvánították ezen településeket: Aba, Ajak, Besenyszög, Csákvár, Diósd, Fegyvernek, Gyöngyöspata, Jánosháza, Kerepes, Kondoros, Lébény, Onga, Órbottyán, Piliscsaba, Sülysáp, Tát, Újhartyán, Verpelét. 2021-ben városi rangot kapott Kiskunlacháza és Nyírbogát. Végül a vizsgálati periódusban történt változás kapcsán kiemelendő Baja és Esztergom megyei jogú várossá nyilvánítása. A vizsgálati periódusom előtti változások kapcsán kiemelhető, hogy 1970 és 2012 között 16 település váltott járást, 152 település keletkezett – vált ki másikból, 221 szűnt meg – beolvasással, összevonással, 50 váltott vármegyét, 21 lett megyei jogú város és 277 település kapott városi rangot. Előbbiekből 2000 és 2012 között 20 település vált ki, hat váltott vármegyét, 106 lett város és egy lett megyei jogú város (Érd).

Több esetben vizsgálom a felvételi eljárásokat, ezeknél valamennyi esetben a felvétel évében összegezve láthatóak az általános, keresztféléves és pótfelvételi eljárások. A legmagasabb számú minden esetben az általános felvételi eljárás, így utóbbi kettő kiegészítőleg ad hozzá az első adataihoz.

5. EREDMÉNYEK

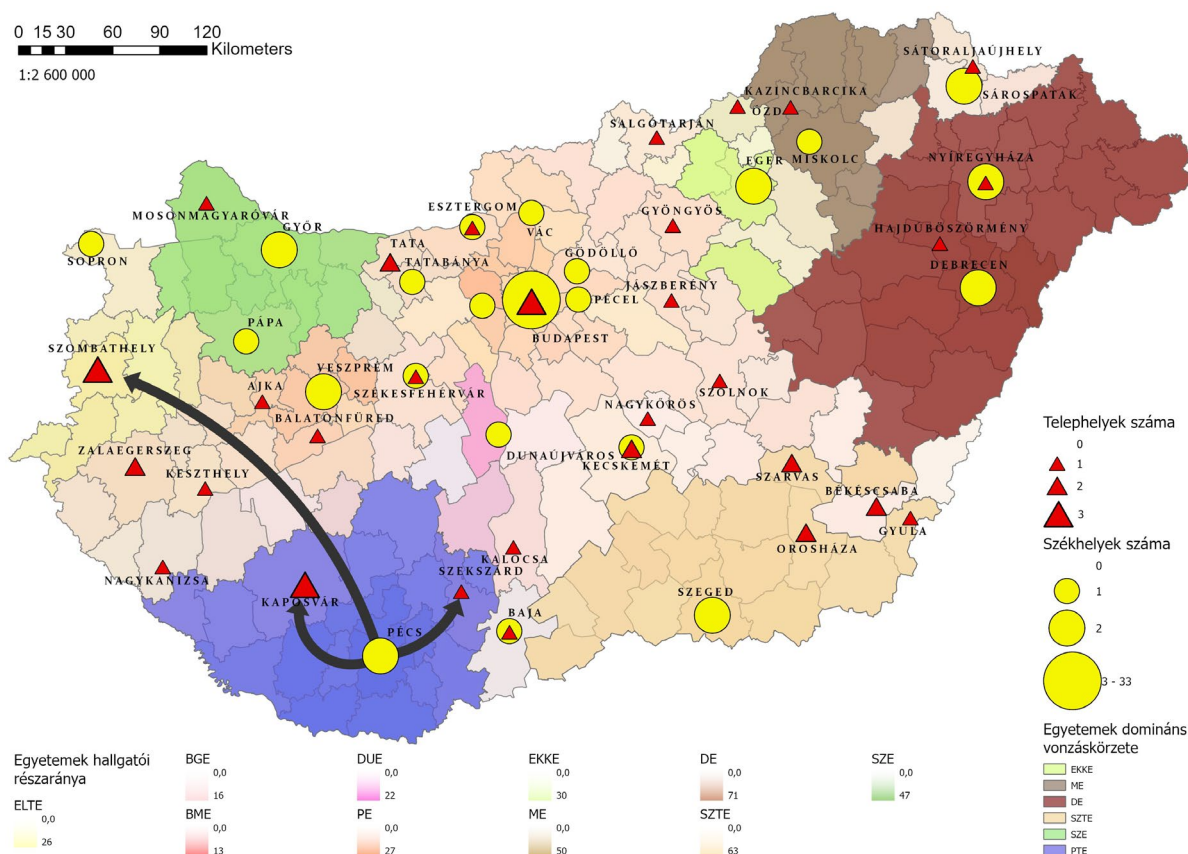
5.1. A magyar felsőoktatás térszerkezete 2023-ban

A magyarországi felsőoktatás térbeli eloszlása és a hallgatói mobilitás mindig is fontos kérdés volt. A vidéki és a fővárosi egyetemek közötti dinamika, valamint a különböző intézmények vonzáskörzeteinek vizsgálata kulcsfontosságú a jövőbeli oktatási stratégiák kialakításában. Ebben a kontextusban, a 6. ábrán bemutatott vizsgálatom során a vidéki egyetemek és a vidéki területen magasabb beiskolázási eredményeket elérő budapesti egyetemek közül az ELTE (Eötvös Loránd Tudományegyetem), BGE (Budapesti Gazdasági Egyetem) és BME (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem) vonzáskörzeteit és jelenlétét ábrázoltam. Ezek az egyetemek ugyanis azon fővárosi egyetemek közül azon három egyetem, mely a legtöbb hallgatót vonz be országos viszonylatban.

A vonzáskörzetvizsgálatukkor a járások hallgatói létszámából több mint harminc százalékot felvevő egyetemeket külön átlátszó réteggel jelöltem, ezek közé tartozik az EKKE (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem), ME (Miskolci Egyetem), DE (Debreceni Egyetem), SZTE (Szegedi Tudományegyetem), PTE (Pécsi Tudományegyetem) és a SZE (Széchenyi István Egyetem).

A 6. ábrán lokális jelleggel, azaz az egyetemi székhely saját és a vele szomszédos járásaiban, magas a PE (Pannon Egyetem) rekrutációja az egyetem hallgatószámainak arányában, de ez csupán a 27%-os arányt éri el Veszprém és környékén, tehát a székhelye szerinti és környéki járásokban. Hasonló a DUE (Dunaújvárosi Egyetem) esete, amely csupán 22%-át vonzza be a helyi hallgatóknak, erősen lokalizáltnak tekinthető. Vas vármegyében pedig jelentős az ELTE beiskolázási tevékenysége, de ez sem éri el a helyi járások hallgatószámának harmadát.

6. ábra: A magyar felsőoktatás térszerkezete, 2023
Figure 6: The spatial structure of Hungarian higher education, 2023

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) alapján, saját szerkesztés

Budapest vonzáskörzete az egész országra kiterjed, hiszen nagyon sok fiatalt vonz a nagyvárosi élet, és a diplomaszerzést követő magasabb fővárosi bérek és a több munkalehetőség (Artner et al., 2019). Azonban a Budapesten kívüli magyar területek szerepe sem értékelhető le, sok fiatalnak ez jelenti a jövőképét (Arnold et al., 2022). Itt kerülnek előtérbe tehát a vidéki egyetemek. Ezek közül ki lehet emelni a sokszínűbb képzési portfóliót nyújtó vidéki tudományegyetemeket, melyek tág képzési portfólióval rendelkeznek, nem specializáltak egy-egy képzési területre. Előbbiek közül vidéken ki lehet emelni a Pécsi Tudományegyetemet, Szegedi

Tudományegyetemet, Debreceni Egyetemet, Pannon Egyetemet, Széchenyi István Egyetemet, és végül, de nem utolsó sorban a Miskolci Egyetemet.

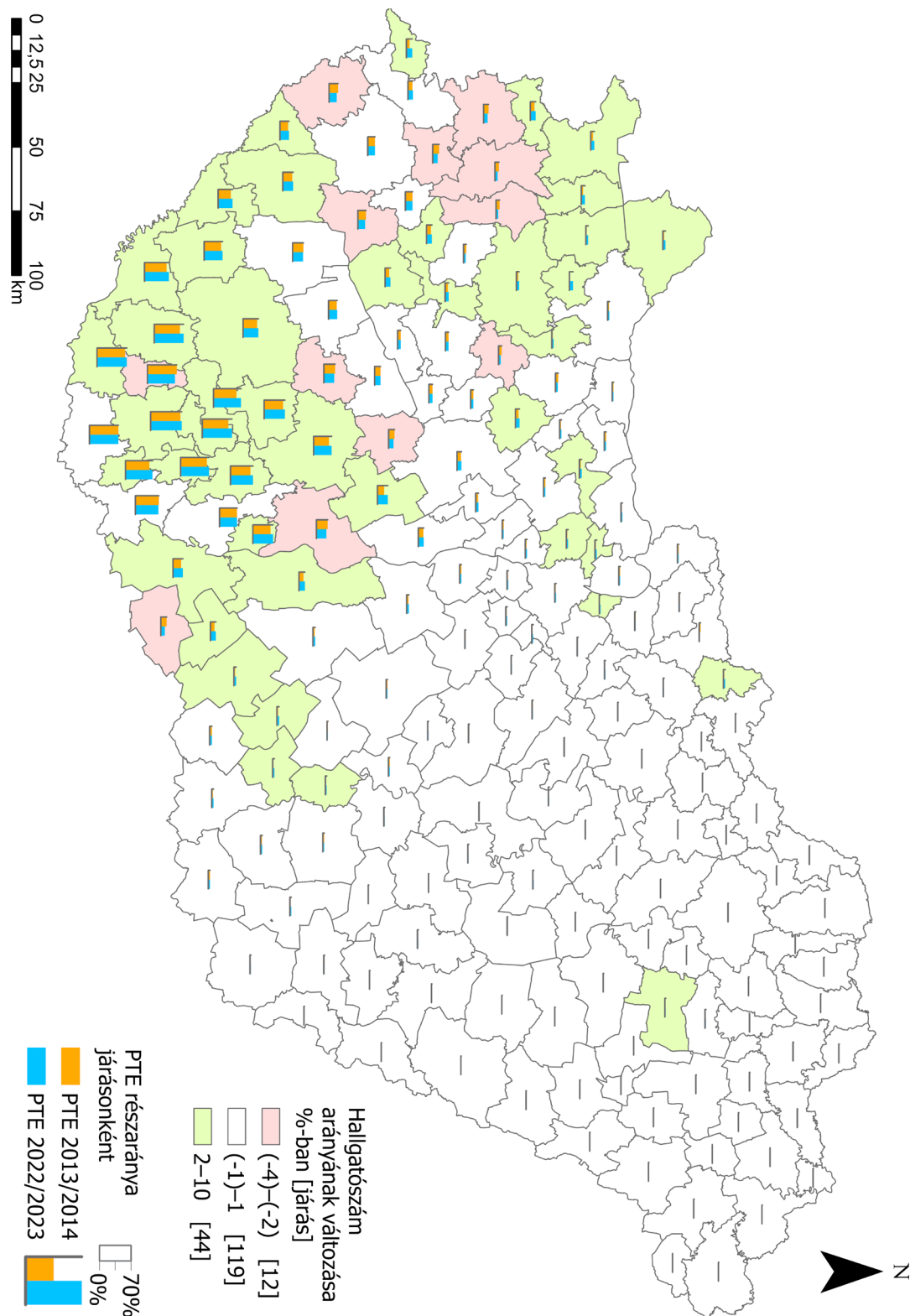
Természetesen bizonyos szakok esetén nem sok választási lehetősége van a magyar középiskolás diákoknak, hiszen például az állatorvosi, erdőgazdálkodási szakok csak adott egyetemeken vannak.

Vidéki felsőoktatási intézmények esetén a fő rekrutációs bázis körülbelül 50-60 km sugarú kör (Kozma et al., 2002). Ezen területen kívül csökken a beiskolázási hatás. Amennyiben előbbi hatókörökön belül elhelyezkedő NUTS2 régiók szintjén vázoljuk fel az előbbi hatókört, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy Közép-Dunántúlnál: ÓE (Óbudai Egyetem), PE, SZE; Nyugat-Dunántúlnál: ELTE, SOE (Soproni Egyetem, korábban NYME – Nyugat-Magyarországi-Egyetem), SZE; Dél-Dunántúlnál: PTE; Észak-Magyarországon: ME, EKKE, NYE (Nyíregyházi Egyetem); Észak-Alföldnél: DE, NYE; Dél-Alföldön: SZTE lehetnek területileg a legvonzóbb egyetemek a Budapestiekén kívül. Budapest országos lefedettsége ugyanis jelentős, míg az előbbi vidéki intézmények főként lokális hatóerővel rendelkeznek. Természetesen ez a hallgatói mobilitási hajlandósággal gyökeresen változhat.

Általánosságban elmondható, hogy a vonzáskörzetek változásai sok tényezőtől függenek, például gazdasági, társadalmi és oktatási trendektől. Ha növekedés vagy csökkenés történik egy adott időszakban, az lehet az elérhető munkalehetőségek, a gazdasági helyzet, demográfiai jellemzők, vagy az oktatási politika változásainak következménye is. A 2013-as és 2023-es adatsor összehasonlításával (7. ábra, 2. táblázat) megfigyelhető néhány változás Nyugat- és Közép-Magyarország vizsgálatakor. A PTE a Dél-Dunántúlon sikeresen növelte a beiskolázott hallgatók arányát a járások túlnyomó részében 2013–2023 között. Budapest részesedési aránya ezen régióban nem változott, azonban a Nyugat-Dunántúl és Közép-Dunántúl esetén növekedett a fővárosban továbbtanulók aránya, azonban néhány járás esetén pl. Szentlőrinci és Paksi (2. táblázat) Pécs kárára történt. Az SZTE és a PTE vonzáskörzetének átfedő részén Bács-Kiskun vármegyében (például a Bajai- és a Kalocsai járásban) a PTE-s hallgatók aránya csökkent, míg az SZTE hallgatóinak aránya nőtt.

7. ábra: PTE részarányának változása a hallgatók lakhelye szerinti járásokban 2013/2014
2022/2023 között

Figure 7: Change in the percentage of PTE students by districts of residence between the
2013/2014 and 2022/2023 academic years

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) alapján, saját szerkesztés

2. táblázat: PTE százalékos részaránya a hallgatók lakhelye szerinti járásokban 2013-ban és 2023-ban, és változás mértéke

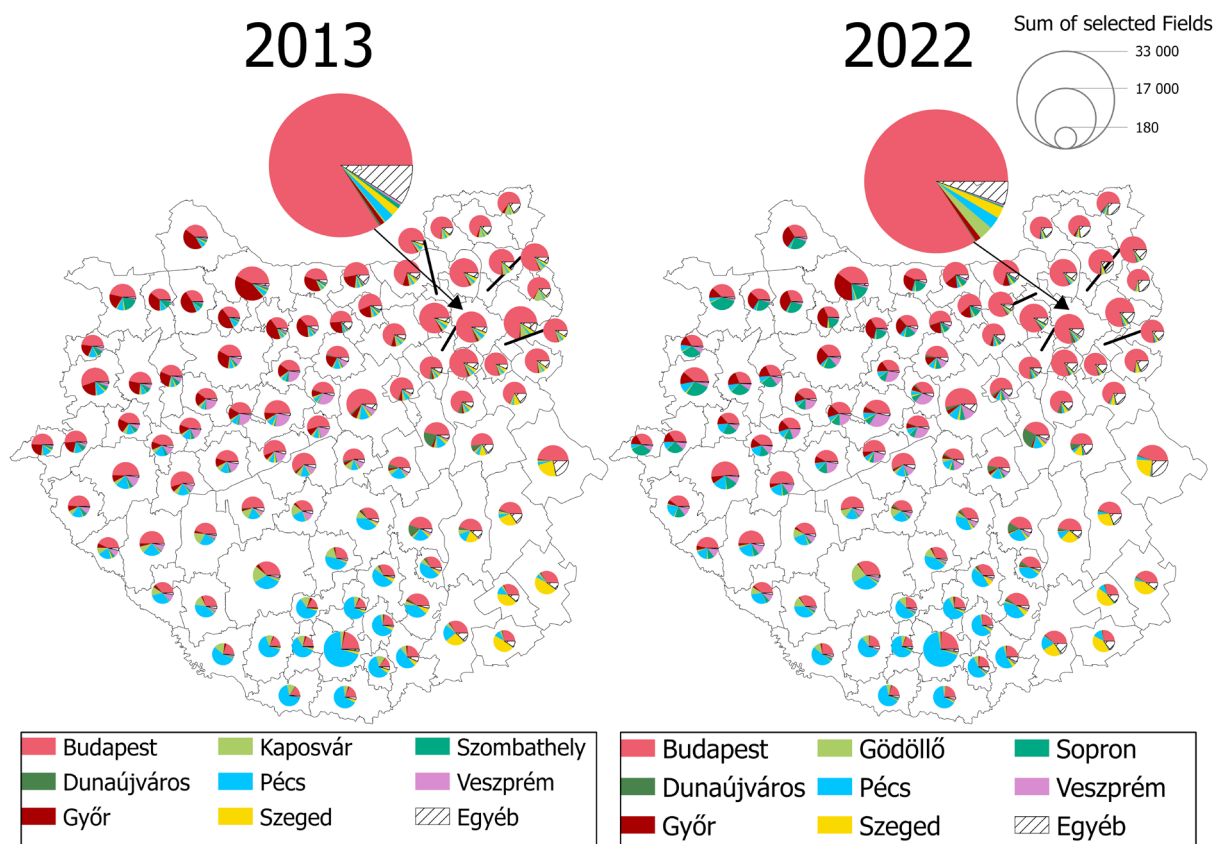
Table 2: The percentage of UP students in districts by residence in 2013 and 2023 and the and the extent of change

Járás neve	PTE %		BP %		PTE vál- tozás	BP válto- zás
	2013	2023	2013	2023		
Baranya vármegye						
Bólyi járás	53,2%	60,4%	22,6%	14,5%	7,2%	- 8,2%
Hegyháti járás	50,9%	60,7%	23,5%	16,7%	9,8%	- 6,8%
Komlói járás	58,3%	66,2%	22,6%	16,6%	7,8%	- 6,0%
Mohácsi járás	52,1%	50,8%	24,0%	24,4%	- 1,3%	0,5%
Pécsi járás	65,9%	69,1%	24,1%	21,3%	3,2%	- 2,7%
Pécsváradi járás	58,0%	63,0%	23,7%	22,1%	4,9%	- 1,6%
Sellyei járás	61,7%	66,0%	18,7%	15,0%	4,3%	- 3,7%
Siklói járás	63,7%	64,4%	22,0%	18,6%	0,7%	- 3,4%
Szentlőrinci járás	64,9%	60,6%	17,7%	19,0%	- 4,3%	1,3%
Szigetvári járás	56,7%	64,8%	22,9%	17,8%	8,1%	- 5,1%
Somogy vármegye						
Barcsi járás	48,9%	54,2%	25,5%	19,8%	5,4%	- 5,7%
Csurgói járás	28,0%	31,6%	37,2%	35,7%	3,6%	- 1,5%
Fonyódi járás	18,0%	18,9%	50,6%	50,2%	0,9%	- 0,4%
Kaposvári járás	30,8%	33,7%	33,2%	34,9%	2,9%	1,7%
Marcali járás	23,7%	23,0%	38,1%	44,6%	- 0,7%	6,5%
Nagyatádi járás	37,7%	41,3%	32,8%	30,3%	3,6%	- 2,5%
Siófoki járás	12,9%	12,6%	53,1%	59,7%	- 0,3%	6,6%
Tabi járás	25,2%	23,0%	38,7%	35,5%	- 2,3%	- 3,1%
Tolna vármegye						
Bonyhádi járás	43,8%	50,2%	32,2%	30,3%	6,4%	- 1,9%
Dombóvári járás	42,4%	46,1%	29,6%	26,5%	3,7%	- 3,1%
Paksi járás	25,3%	22,2%	40,4%	45,0%	- 3,1%	4,6%
Szekszárdi járás	38,8%	39,3%	38,4%	39,4%	0,5%	1,0%
Tamási járás	34,5%	40,1%	33,6%	33,0%	5,6%	- 0,5%
Tolnai járás	38,9%	45,3%	39,9%	31,6%	6,3%	- 8,3%

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) alapján, saját szerkesztés

A 8. ábrán a PTE főbb vonzáskörzeti területe látható, mely a fentiek alapján a Dunántúl NUTS1 régióra terjed ki, melyhez még az ábrázolás során megjelenítettem a Budapest és környező járásokat, és a SZTE–PTE közös pufferzónáját. A Pest vármegyei járások közül azon összefüggés is kiemelhető, hogy a budapesti lakosokra a Pécs irányú továbbtanulási célzatú mobilitás jellemzőbb, mint a környező járásokban élőkre. Azonban 2013-hoz képest 2023-ra – a vizsgálati időszak végére – magasabb arányt képviseltek a Pest vármegyei Budapestet körülvevő járások, azokból származó PTE hallgatók aránya járásarányosan nőtt.

8. ábra: PTE főbb vonzáskörzetében található felsőoktatási térszerkezet a felsőoktatási intézmények székhelye szerint 2013-ban és 2022-ben a hallgatók lakóhelyének járásában
 Figure 8: The higher education structure within UP's main catchment area by the headquarters of institutions in 2013 and 2022, by student residence districts

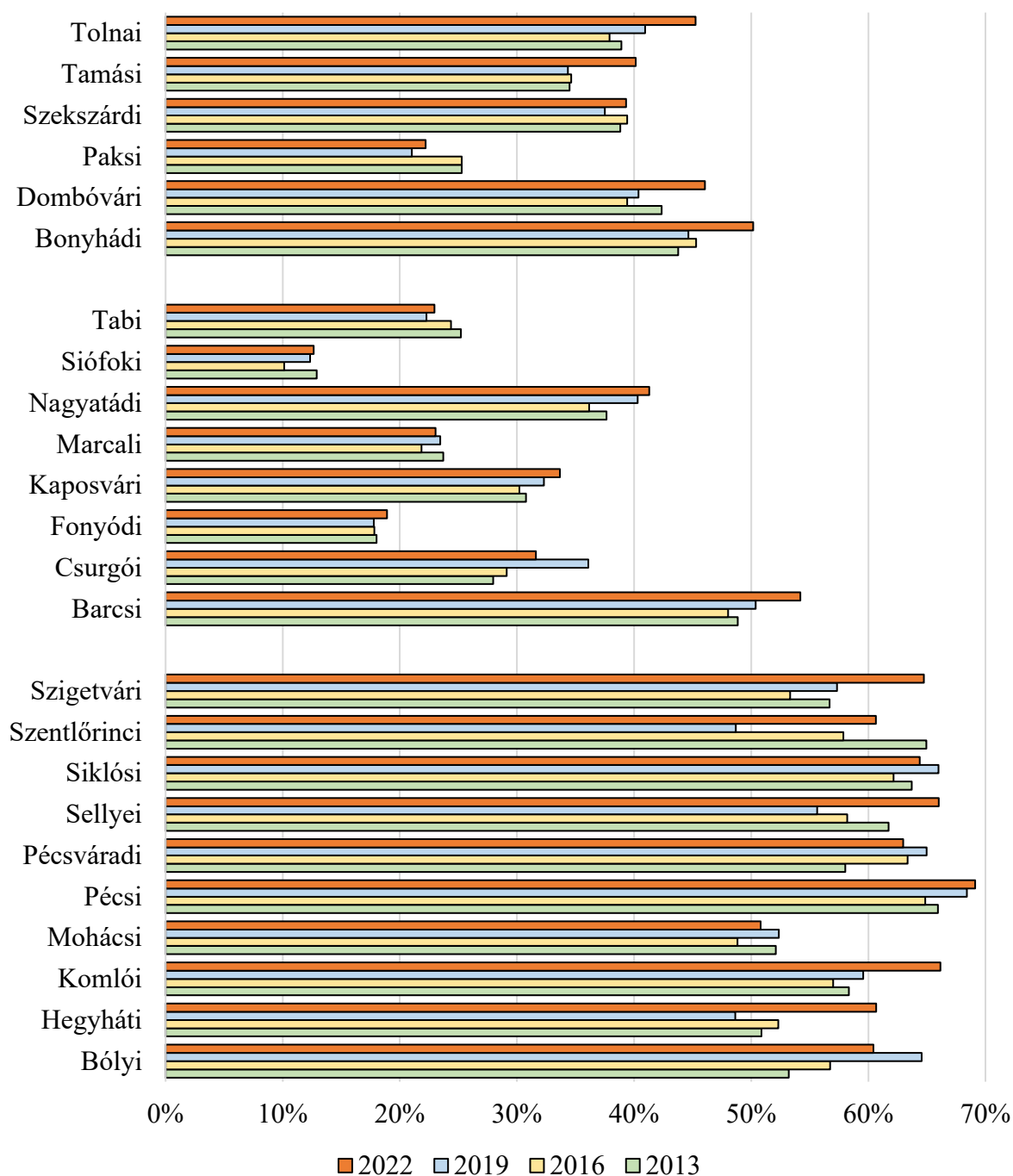

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) alapján, saját szerkesztés

A 9. ábrán a PTE országos részaránya látható a hallgatók járása szerint a 2013-ban és 2023-ban. öt fokozatú Jenks-féle természetes törés alkalmazásával a hallgatók térbeli eloszlása jól megfigyelhető. A központi része a vonzáskörzetnek a Dél-Dunántúli régió túl még a Dunántúl NUTS1 régió nagyobb járásait érint, illetve Budapestet és környező járásokat, melyet a Duna bal partján lévő Bajai és Kalocsai járáson túl a Kecskeméti és Szegedi járás egészít ki. Megfigyelhető, hogy némileg a Nyugat-Dunántúli régió jáásaiban csökkent a beiskolázott hallgatók száma, mely kapcsán kiemelendő a PTE telephellyel rendelkező Szombathely. Végül pedig kiemelhető, hogy Budapestet környező járásokban fokozódott 2023-ra a PTE hallgatók száma.

9. ábra: Tolna, Somogy és Baranya vármegye járásaiban történő PTE rekrutációs arány százaléklékban (%) kifejezve 2013–2023 között

Figure 9: Recruitment ratio of the UP in the districts of Tolna, Somogy, and Baranya counties in percentage (%) between 2013 and 2023

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) alapján, saját szerkesztés

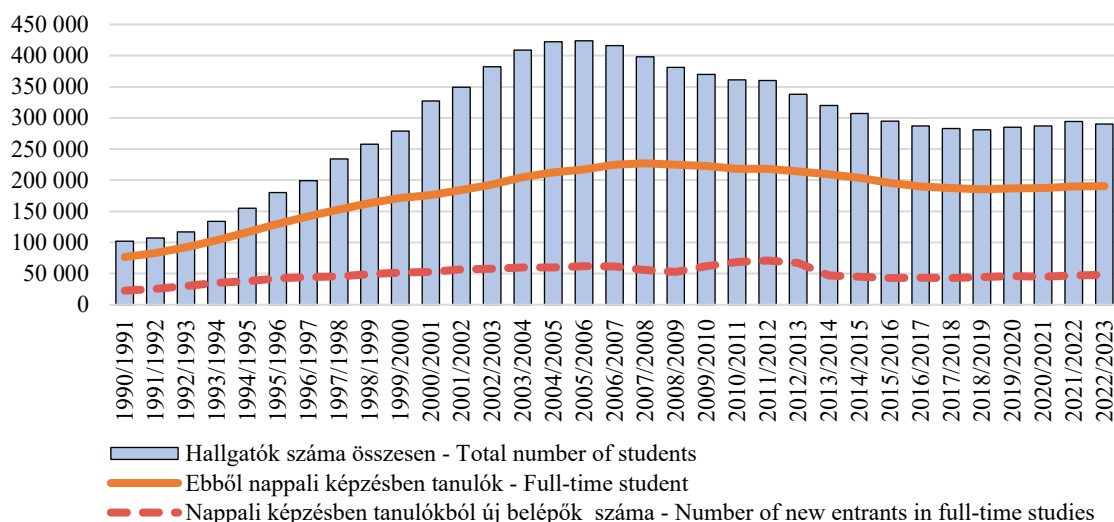
5.2. Összhallgatói létszám hazánkban

A 10. ábrán az egyik szembetűnő változás, hogy a rendszerváltást követően a felsőoktatásban továbbtanuló diákok száma növekedett. Ezen szigorúan monoton növekedés üteme a 2000-es

évekig tartott, majd elkezdett lassulni. A növekedés maximuma (424 000 hallgatóval) a 2005/2006-os akadémiai tanév volt. A következő tanévtől elkezdett csökkenni az érettségít követő magasabb szintű tanulmányokat folytatók száma. A csökkenés 2016/2017-es tanévig tartott, azóta körülbelül stabil a továbbtanulók száma.

10. ábra: Összhallgatói létszám alakulása Magyarországon 1990/1991-es és a 2022/2023-as tanév között

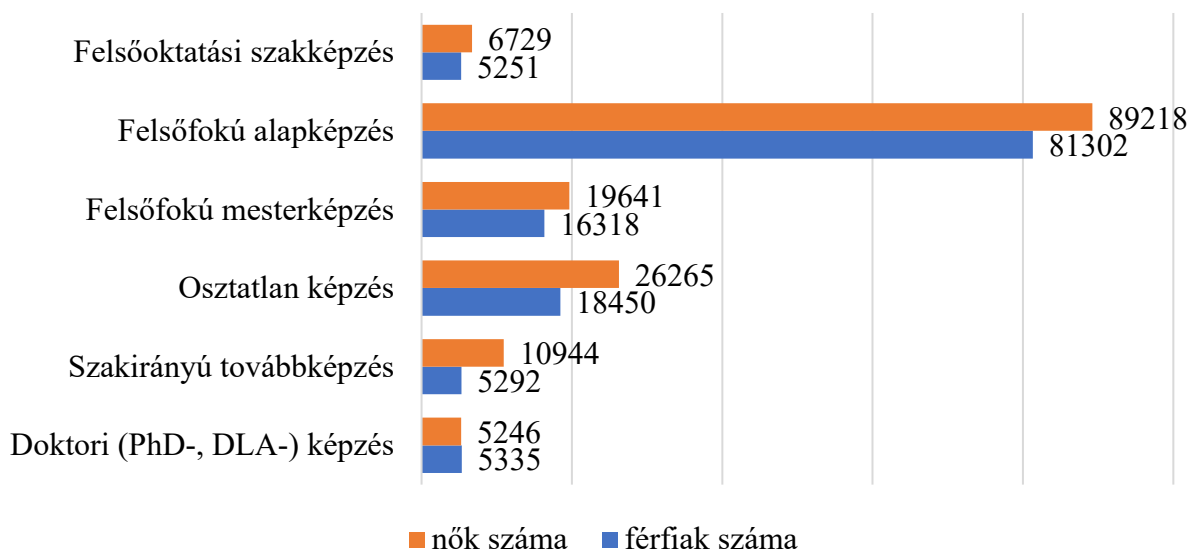
Figure 10: Changes in total student enrollment in Hungary between the academic years 1990/1991 and 2022/2023

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023a) alapján, saját szerkesztés

A Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont (KRTK) Közgazdaságtudományi Intézetének 2021-es vizsgálata szerint az alapképzésre felvettek aránya 2010 után 70–75 százalék volt, majd 2013-ig, a keretszámok csökkentése előtt 77–78 százalékra nőtt. 2014-ben bekövetkezett visszaesést követően 2020-ra érte el újra a 2013-as szintet. Az osztatlan képzésre felvettek aránya hasonló mozgásokat mutatott, de kisebb amplitúdójú változásokkal. Az alapképzésen belüli 2014-es visszaesés mind az állami ösztöndíjasokat, mind a költségtérítéses hallgatókat érintette, de 2015-re a költségtérítéses hallgatók aránya visszaállt a 2010-es évektől kezdődő köznevelési reformok előtti szintjére. Az állami ösztöndíjasok aránya hosszabb távon emelkedett, és 2021-re meghaladta a költségtérítéses hallgatók arányát. Továbbá a KRTK 2021-es vizsgálata szerint a programtípusokban jelentős eltérések vannak: a felsőoktatási intézményekbe felvettek aránya 10–15 százalékkal magasabb a gimnáziumban érettségizők körében, mint az érettségít adó szakképzésben végzők között (Hajdu et al., 2021). Nemek arányában a 2022/2023-as tanévben eltolódás látható, a nők és a férfiak aránya 1:0,835. Képzési programok szerint (11. ábra) valamennyi esetén a női többlet látható, mely alól a doktori képzés képez csak kivételt (Központi Statisztikai Hivatal, 2023e).

11. ábra: Felsőoktatásban részt vevő hallgatók neme a 2022/2023-as tanévben
Figure 11: Gender of students in higher education in the academic year 2022/2023

Forrás: Kulturális és Innovációs Minisztérium adatai alapján, saját szerkesztés

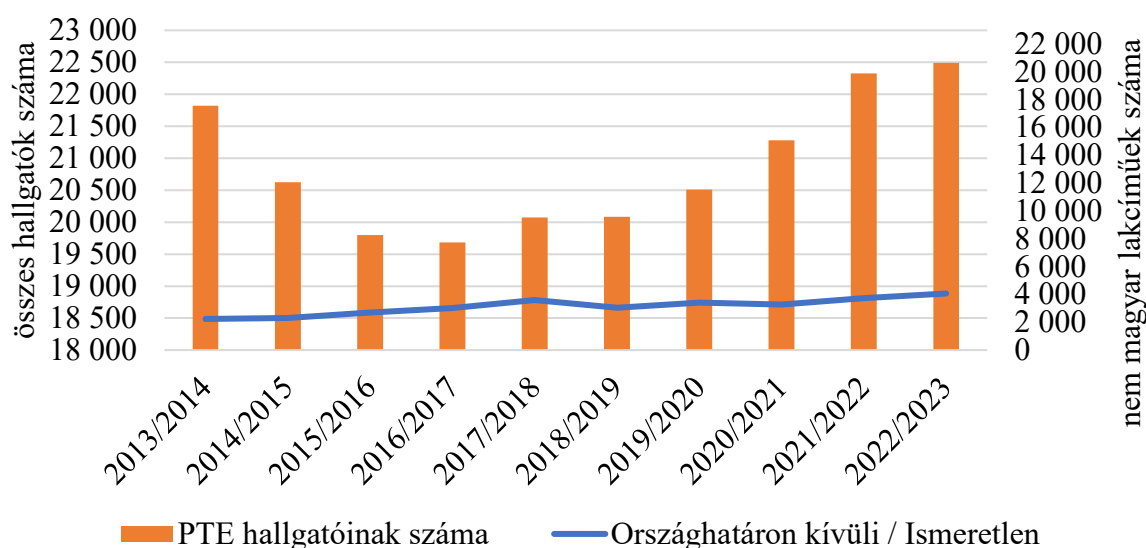
Figyelembe véve a magyar demográfiai kor és társadalmi szerkezet alakulását, azaz, hogy az átlagéletkor nő, közben pedig a fiatalok száma kevésbé jelentősen nő, továbbá az aktuális oktatáspolitikai döntéseket (például a felvételi minimumponthatárok eltörlése, felvételi rendszer átalakítása), aritmetikai számítással prognózist állítva várhatóan a következő években hasonló értéket fog mutatni a jelenlegihez az országos hallgatószám (Obádovics & Tóth, 2021, 2023; Rogers, 1995), 2025/2026-ban körülbelül 257 000–259 000 hallgató várható országos szinten. Természetesen ez csak a jelenlegi adatok, tendenciák alapján történő becslés.

5.3. PTE hallgatói létszámának alakulása

A 12. ábrán láthatóan, a Pécsi Tudományegyetemnek a 2013/2014-es akadémiai tanév végén 21 819 hallgatója volt. Az egyetem hallgatói létszámára 2006-ig folyamatos növekedés volt jellemző, majd ezt követően szigorúan monoton csökkenés jellemezte 2013-ig (M. Császár & Wusching, 2014). Ezen csökkenés a 2016/2017-es tanévig tartott. A 2017/2018-as tanévben ez a csökkenés megállt, az előző évhez képest a hallgatószám 400 fővel nőtt, rá következő évben stagnált, majd a 2019/2020-as tanévtől elindult a növekedés, mely üteme a 2022/2023-as tanévre lassulni látszik, ahol 22 490 főre nőtt a hallgatószám, mely még messze van a 2006/2007-es év közel 35 000 fős hallgatói számától.

12. ábra: A Pécsi Tudományegyetem hallgatóinak száma tanévenként 2013/2014 és 2022/2023 között

Figure 12: The number of students at the University of Pécs (UP) per academic years between 2013/2014 and 2022/2023

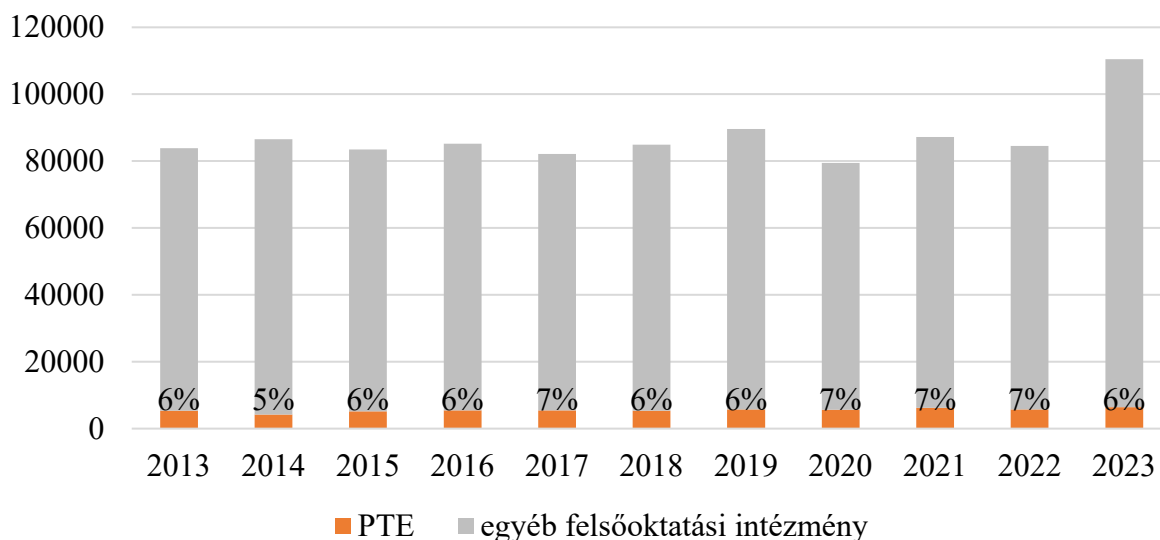

Forrás: PTE OIG adatai alapján, saját szerkesztés

A 13. ábrán az látható, hogy a különböző években 2013 és 2023 között a PTE és az egyéb magyar felsőoktatási intézmények hány hallgatót vettek fel. M. Császár és Wusching (2014) kiemelte, hogy összevetve a PTE hallgatói létszámát a felsőoktatásban részt vevők országos létszámával, látható, hogy az egyetem országos részaránya is csökken 2006 óta, nem csak a hallgatók konkrét létszáma, e folyamat pedig az egyetem lassú piacvesztését jelzi az országos felsőoktatási kínálatban (M. Császár & Wusching, 2014, p. 24). Ez a folyamat egészen 2014-ig tart. Míg 2013-ban a PTE hallgatószámának részesedése az országos 6%-ot érte el, ez 2014-ben 5%-ra csökkent, majd ezt követően elkezdett nőni, és 2023-ban, valamint az azt megelőző években hat-hét százalék között mozgott.

13. ábra: A Pécsi Tudományegyetem és az ország egyéb felsőoktatási intézményei által felvett hallgatóinak száma évenként 2013 és 2023 között

Figure 13: The number of students enrolled by the UP and other higher education institutions in the country annually between 2013 and 2023

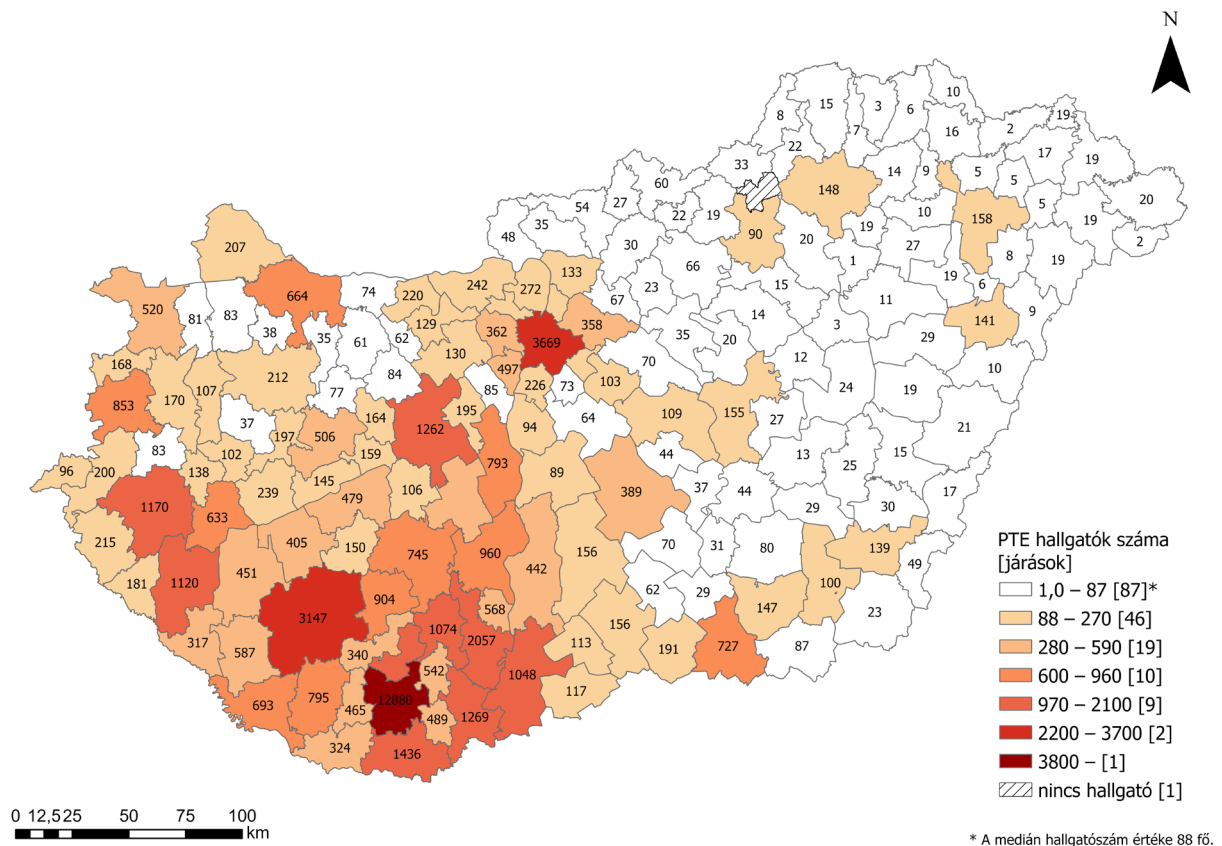
Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) adatai alapján, saját szerkesztés

Alapvetően a magyar felsőoktatás hallgatószáma 2013–2018 között 82 000–85 000 fő között mozgott, ez 2019-ben kiugróan megnőtt 89 614 főre, majd 2020-ban a COVID idején lecsökkent, mely időszak alatt az aktuális oktatáspolitikai változások is nagy szerepet játszottak (Polónyi, 2021). A 2023-as felvételi eljárások kapcsán pedig gyökeres változás látható a hallgatói számokban, a hallgatók száma elérte a 110 508 főt, mely egyik fontos eleme a minimumponthatárok eltörlése lehetett, mely által több olyan felvételiző felvételt nyerhetett adott felsőoktatási intézményekbe, ahol a 280-as megszabott minimumponthatár mellett nem vették volna fel.

A Pécsi Tudományegyetem részesedése 5–7% között mozog az országos hallgatói sokaságból. A vizsgálat időintervallumában, azaz 2013 és 2023 között, 57 389 fő hallgatója volt a PTE-nek. Előbbi érték kapcsán kiemelendő, hogy 32 208 fő, azaz a hallgatók 56%-a Dél-Dunántúli régióból érkezik. A régión túl tizennyolc járás esetén van az egyetemnek 300 főnél több összesített hallgatószáma. A legnagyobb ezek közül Budapest 3669 fővel, amit a Dunántúl nagyobb településeinek, megyei jogú városainak, megyeszékhelyeinek járásai követnek: Székesfehérvári járás (1262 fő), Zalaegerszegi járás (1170 fő), Nagykanizsai járás (1120 fő), Bajai járás (1048 fő). A medián hallgatószám országos szinten 88 fő, ez képezte a színezés alapját a 14. ábrán.

14. ábra: A Pécsi Tudományegyetem hallgatóinak száma 2013–2023 között lakóhelyük szerinti járás alapján összesítve

Figure 14: The number of students at the University of Pécs aggregated by district of residence between 2013 and 2023

Forrás: PTE OIG adatai alapján, saját szerkesztés

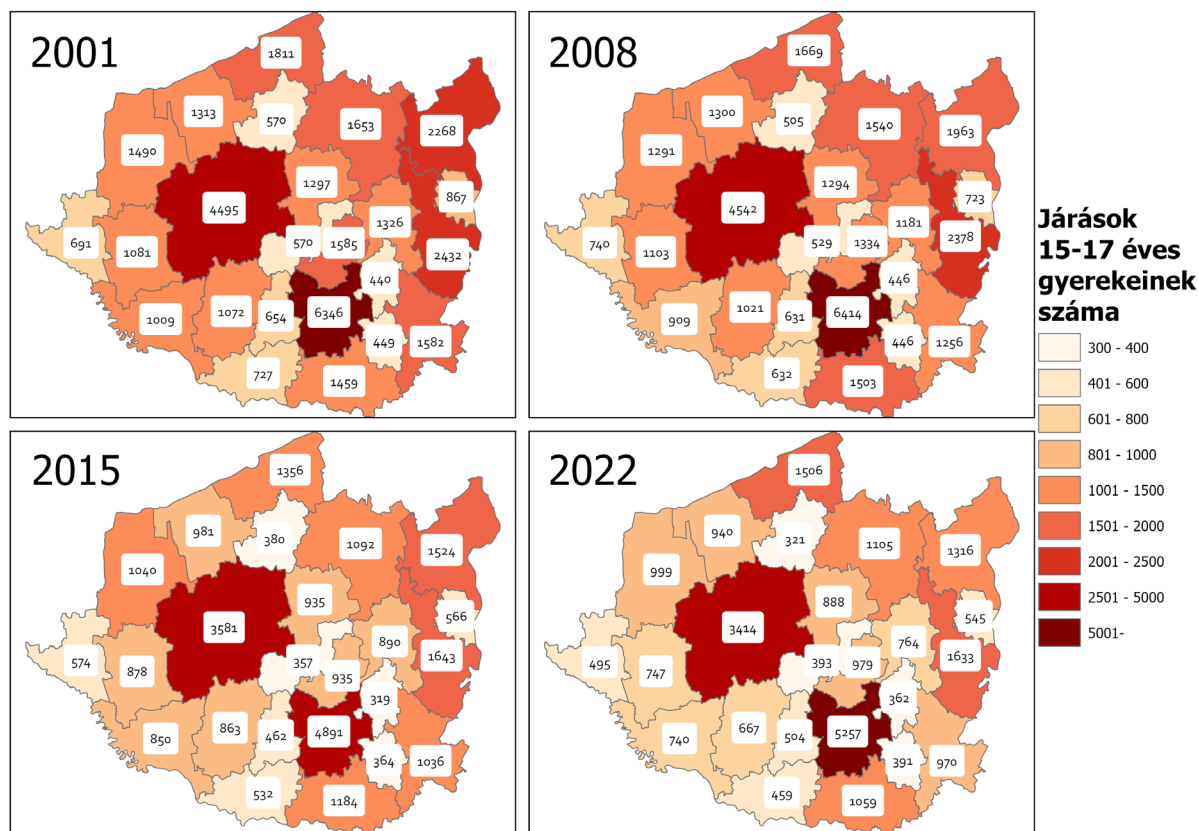
5.4. Régiós utánpótlás, a PTE vonzáskörzetének központi része

Az előző fejezetben tárgyaltak alapján elmondható tehát, hogy a PTE beiskolázási zónája elsődlegesen a Dél-Dunántúli régiót fedi le. Ez több problémát is felvet, mely egyik kiemelkedő veszélye, hogy demográfiaailag a régió előregedés folyamatában van. Demográfiai előrejelzések szerint száz aktív korú magyarországi lakosra 2050-ben már 47 időskorú jut a jelenlegi 32 helyett. Ez a mutató a leginkább öregedő régióknak számító Dél-Dunántúlon 60 főre nőhet 2050-re (Obádovics & Tóth, 2023, p. 790). A régió kapcsán 2001 és 2022 közötti időszakban a 15–17 évesek számát a 15. ábrán jelenítettem meg. Figyelembe véve a negatív természetes szaporodást, mely a régiót jellemzi és a negatív állandó belföldi vándorlási különbözet (Központi Statisztikai Hivatal, 2022, 2023c), előbbi jelenség már a közelmúltban is látható. A régió legnagyobb lakosságszámú járásaira nézve láthatjuk, hogy 6346-ról 5257-re csökkent a pécsi járás, 4495-ről 3414-re csökkent 21 év alatt a régió két legnagyobb lakosságú járásának 15–17 éves fiataljainak száma. Ő közülük lennének pedig azok, akik végezve egy-két éven belül a

köznevelésben a felsőoktatás irányába fordulva a PTE hallgatói lehetnének. Ez egy súlyos demográfiai probléma, mely az egyetemet is érinti.

15. ábra: A Pécsi Tudományegyetem hallgatóinak száma 2013–2023 között lakóhelyük szerinti járás szerint aggregálva ¹

Figure 15: The number of students at the UP aggregated by district of residence between 2013 and 2023

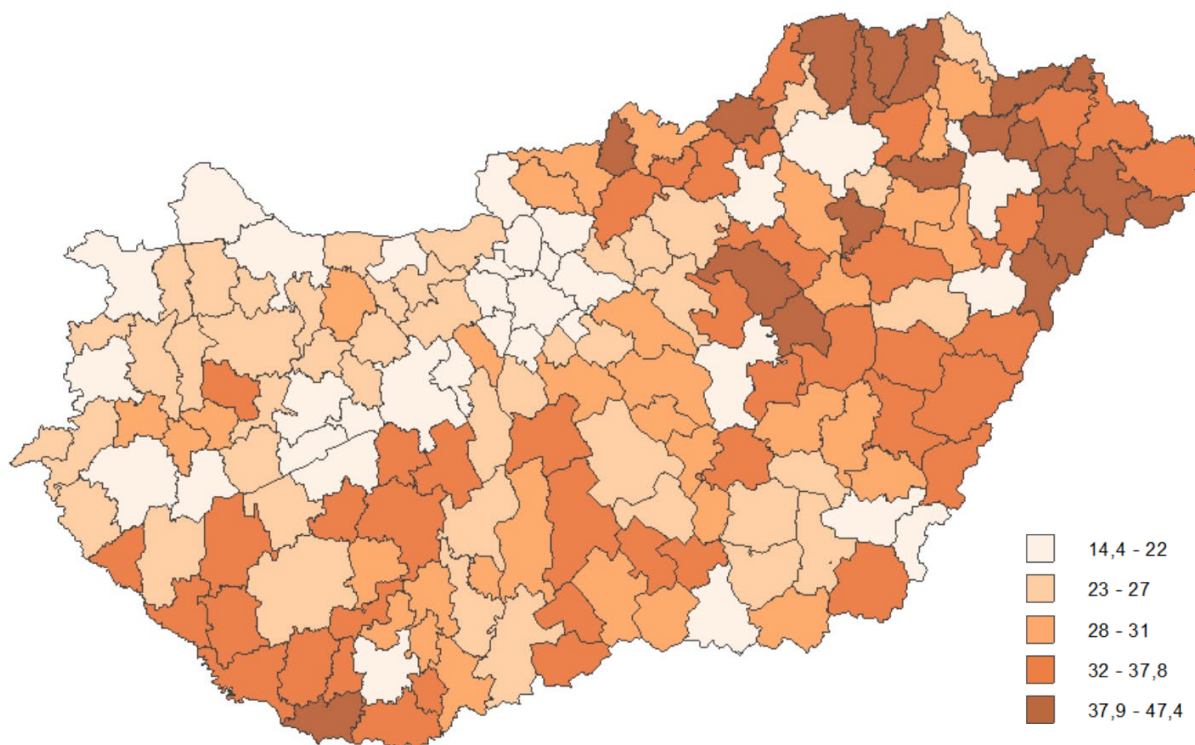
Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2022, 2023d, 2023c) alapján, saját szerkesztés

A Központi Statisztikai Hivatal (2023d) adatai alapján megállapítható, hogy a jövőbeni PTE-beiskolázási kihívásait tovább súlyosbítja az, hogy bár a Dél-Dunántúli régió északi területein csökkent azon járások száma, ahol a lakosok legmagasabb iskolai végzettsége 8 osztály, ugyanakkor a köznevelésben tapasztalható lemorzsolódás továbbra is kiemelten érvényes a régió vonzáskörzetébe tartozó – többek között az ormánsági – területen (16. ábra). Lévé, hogy az alacsony iskolai végzettségű lakosság részaránya szorosan összefügg a gazdasági és társadalmi fejlődési lehetőségekkel, ezen magas arányú alacsony végzettségű lakosság a területi oktatási intézkedések tervezésekor és végrehajtásakor kiemelt figyelmet igényel annak érdekében, hogy támogassák a régió fejlődését és a jövőbeli munkaerőpiaci kihívásokra való felkészülést.

¹ Megjegyzés: A 16. ábrán látható évek arányosan reprezentálják a 2001 és 2022 közötti időszakot (7 éves felbontás) a két népszámlálás közötti időszakban.

16. ábra: Legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya a 15–X éves népességben %-ban
járások szerint aggregálva, 2022

Figure 16: The percentage of 15-X-year-olds with only primary school education in the population, 2022, aggregated by districts

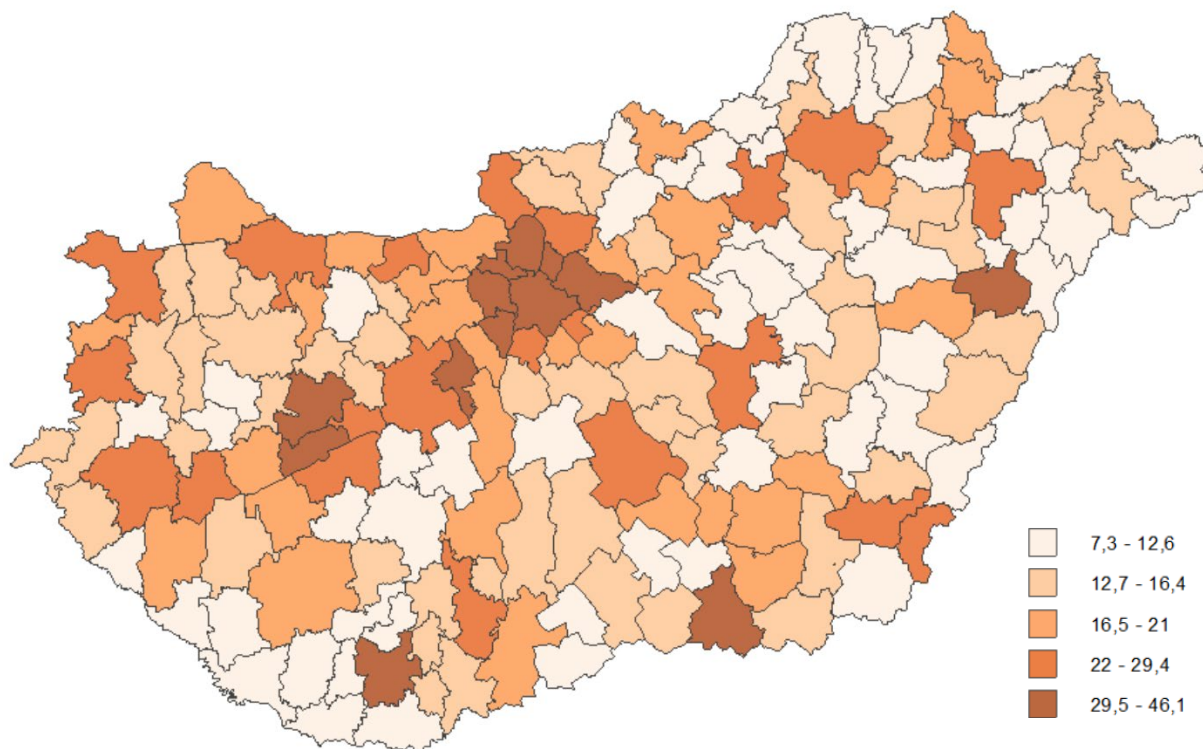

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2024) adatai alapján, saját szerkesztés

A diplomások arányának vizsgálata (17. ábra) régió szerte mutat némi heterogenitást a Dél-Dunántúlon és bár Pécs, mint a régió központja, kiemelkedik ebben a tekintetben, a környező járásokban ez az arány 30% alá csökken. Ez a jelenség különösen figyelemre méltó, mivel általánosságban elmondható, hogy az alacsony iskolázottságú szülők gyermekei jelentősen kevesebb eséllyel szereznek közép- vagy felsőfokú végzettséget, mint azok, akiknek a szülei ezen végzettségekkel rendelkeznek (Gayle et al., 2018; Oloomi, 2020; Torche, 2018). Előbbi kutatások is kiemelik, hogy ez a folyamat hosszú távú hatásokkal járhat a társadalomra és a gazdaságra, mivel az oktatási szint szorosan összekapcsolódik a munkaerőpiaci sikerekkel és az egyéni életminőséggel. A regionális különbségek kiemelik az oktatási rendszerek és támogató intézkedések szükségességét annak érdekében, hogy kiegyenlítsék ezen diszparitásokat és elősegítsék a társadalmi mobilitást és fejlődést.

17. ábra: Diplomások aránya a 25–X éves népességben, 2022, százalékos arányban járások szerint aggregálva

Figure 17: The percentage of individuals aged 25 to X with university degree in the population, 2022, aggregated by districts, in percentage

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2024) adatai alapján, saját szerkesztés

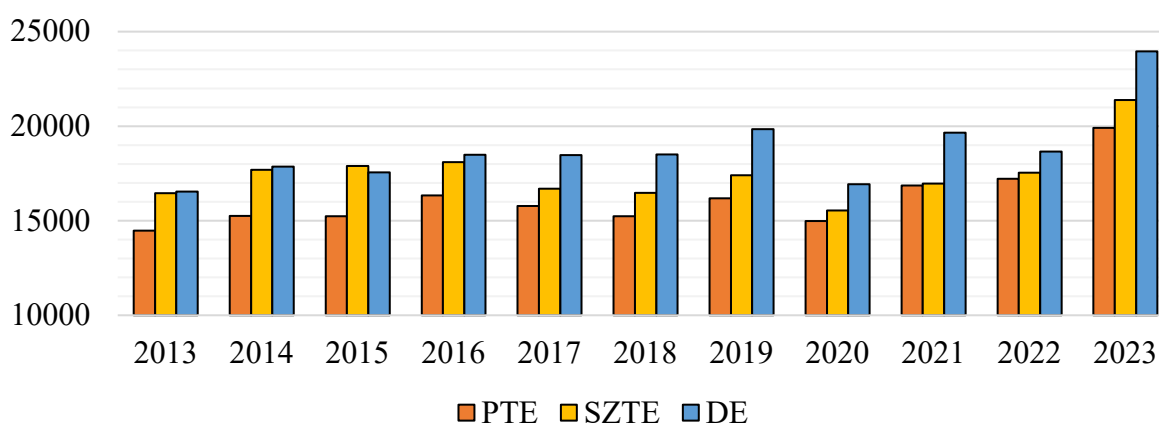
5.5. A vidéki tudományegyetemek, felsőoktatás Budapesten túl

A magyar felsőoktatási intézményhálózat igen tagolt, számos kihelyezett egyetemi szakkal és telephellyel rendelkezik (6. ábra). Ebben a struktúrában a főváros határozott centrum jellege mellett érzékelhető több vidéki nagyvárosi felsőoktatási központ is, amelyek regionális szerepkört is betöltenek, közülük vidéken hallgatók számában kiemelendő Debrecen, Szeged és Pécs, mint vidéki felsőoktatási központ.

Az Oktatási Hivatal (2024) adatai alapján ezen három egyetem jelentkezőinek számát tüntettem fel évenként a 18. ábrán. Egy év alatti három felvételi eljárást – általános, keresztféléves, pótfelvételi – aggregálva jelenítem meg. Ezen az látható, hogy a három vidéki tudományegyetem közül a jelentkezők számát tekintve legnépszerűbbnek a Debreceni Egyetem tekinthető. Ezt követi a Szegedi Tudományegyetem, mely után a PTE következik. 2013 és 2019 között a PTE lemaradását 2020 utánra tudta felhozni vélhetően az egyetemi beiskolázási kampányoknak, tevékenységnek köszönhetően, mely által így megközelíti az SZTE-re jelentkezők számát a Pécsi Tudományegyetemre felvételizők száma is. A korábban említett PTE-re jellemző

tendencia a másik két tudományegyetemre is jellemző. Sőt, a COVID-járvány kitörését követően míg a PTE 1199 fős visszaesést szenvedett el a jelentkezők számát illetően, addig az SZTE-re 1857 fős, míg a DE-re 2899 fős jelentkezőszám-csökkenés volt jellemző. Azonban a korábbi népszerűségüket fenntartva a jelentkezők számát tekintve fenntartották előkelő helyüket, azonban a felsőoktatási piac némileg átrendeződött és a PTE-re jelentkezők száma némileg felzárkózott az SZTE-hez.

18. ábra: A Pécsi Tudományegyetemre, Szegedi Tudományegyetemre és a Debreceni Tudományegyetemre jelentkező felvételizők száma tanévenként
Figure 18: The number of applicants to the University of Pécs, University of Szeged, and University of Debrecen per academic year

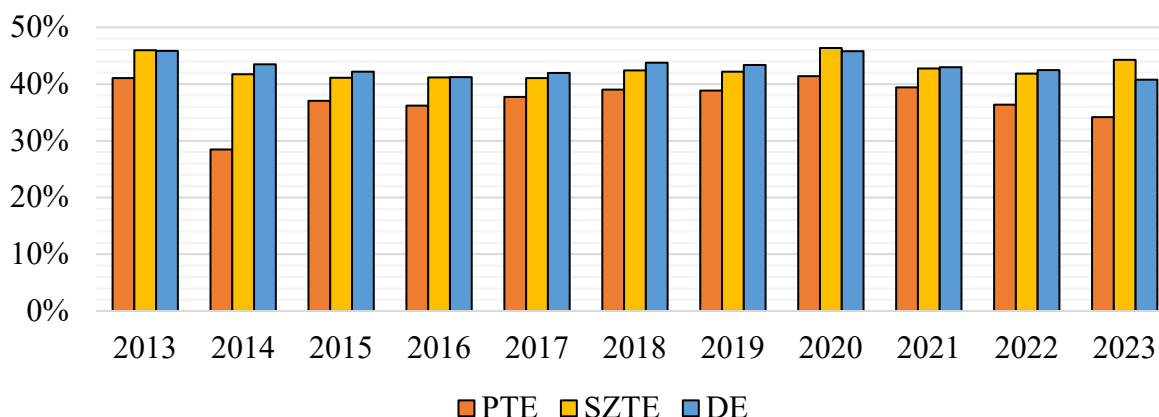

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) adatai alapján, saját szerkesztés

A felvételi eljárások adatait elemezve – 19. ábra – mind a DE és SZTE átlagosan az adott egyetemre jelentkezők 42–46%-át veszi fel. A PTE azonban magasabb szelekciót alkalmaz, a bekerülési arány átlagosan 32–40%-ra tehető.

Fontos megemlíteni a Pécsi Tudományegyetem (PTE) esetében, hogy az alacsonyabb országos részesedés szempontjából kiemelt jelen helyzetben. Egyrészt azért, mert a három egyetem közül a PTE alacsonyabb jelentkezőszámmal rendelkezik, másrészt pedig azon kevés jelentkezők közül is jobban válogat az intézmény. A jelen kutatásnak nem célja az ezen irányú további vizsgálat, de fontos lenne a szelekció hátterét vizsgálni egy másik kutatásban, hogy a jelentkezők hány ponttal érkeznek és milyen háttérismeretekkel rendelkeznek.

19. ábra: A Pécsi Tudományegyetemre, Szegedi Tudományegyetemre és a Debreceni Tudományegyetemre felvett jelentkezők aránya tanévenként
 Figure 19: The ratio of accepted applicants to the University of Pécs, University of Szeged, and University of Debrecen per academic year

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) adatai alapján, saját szerkesztés

A minimum ponthatárok eltörlésével a verseny fokozódott, amely kérdéskör többek között a felsőoktatási intézmények marketing stratégiájában is jellemzően megjelent. A Kodolányi Egyetem például kiemeli ezt a közösségi média felületén, miszerint: „Emelt szintű érettségi és minimum ponthatár nélkül is felvételt nyerhetsz egyetemünkre!” (Kodolányi János Egyetem, 2024). Ez lehetőséget teremthet a társadalmi mobilitás növelésére, mivel megnyithatják az utat olyan diákok előtt is, akik esetleg kevésbé privilegizált környezetből, esetleg rosszabb szocioökonómiai háttérrel érkeznek. Lehetővé teheti, hogy olyan tehetséges hallgatók is részt vehessenek a felsőoktatásban, akik különböző okokból nem érték el a hagyományos minimumponthatárt.

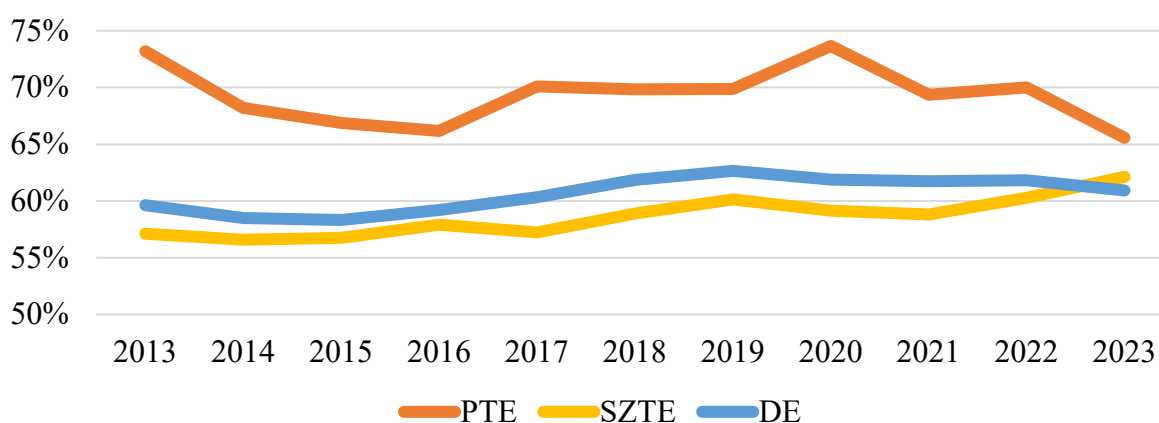
Azonban fontos figyelembe venni, hogy a minimumponthatár eltörlése nem feltétlenül hozza magával a kívánt eredményeket. Például a minimumponthatár nélküli felvétel lehetőséget teremthet arra, hogy az intézmények marketingstratégiája azon diákokat is bevonzza, akik nincsenek készen szakmailag vagy más okból a felsőoktatási részvételre. Ez nem csak az oktatás minőségét befolyásolhatja negatívan, hanem az intézménynek is veszélyes lehet, mert esetlegesen csökkentheti a hírnevét és a megbecsülését az intézményi diplomának a munkaerőpiacon.

A 2023-as felvételi eljárások során a felsőoktatási intézmények között hatalmas különbségek alakultak ki egyes szakok esetében, ugyanis a minimumponthatárok eltörlésével némely intézményeknél már kettes-hármas tanulmányi eredménnyel is be lehetett kerülni. Erre példa lehet a DUE gépészmérnöki szakja (alap–nappali–állami [ANA] képzési formában), mely 164 ponttól vett fel hallgatókat, ez azonos képzési formában és eljárásban a PTE-n 348 pont volt, mely

így több mint kétszeresénél húzta meg a szak felvételi ponthatárát. PTE-n szintén népszerű képzések közé tartozik a gazdálkodási és menedzsment szak (szintén ANA képzési formában), melyre a Gábor Dénes Főiskolán 162 ponttól lehetett felvételt nyerni, addig ezen képzésre a PTE esetén 412 pont kellett a felvételhez, mely több mint két és félszerese az előzőnek (Oktatási Hivatal, 2023). Összességében azonban kiemelendő, hogy ezen szakpolitikai döntések, melyek a kötelező emelt szintű érettségik letételét, illetve a minimumponthatárok eltörlését vezették be nagyban hozzájárulhattak a hallgatószám növeléséhez, ezzel lehetőséget adva minél több hallgatónak a felsőoktatásban történő kiteljesedésre (Gálné Horváth & Szigethy, 2023; Vit & Holb, 2022).

Ezen felül az adatok alapján elmondható (20. ábra), hogy a Pécsi Tudományegyetem (PTE) vonzereje a jelentkezők körében kiemelkedő, hiszen a felvettek jelentős többsége, 65–75%-a, az intézményt elsődleges választásként jelölte meg a felsőoktatási tanulmányai színtereként. Ezzel szemben a másik két vidéki egyetem esetében ez az arány alacsonyabb, a felvettek 55–63%-a döntött úgy, hogy más intézményt részesítene előnyben az elsődleges választásként. Ezen adatok alapján elmondható, hogy a PTE vonzóbbnak bizonyul a jelentkezők körében, hiszen a többségük elsődleges választásként ezt az egyetemet jelöli meg.

20. ábra: A Pécsi Tudományegyetemre, Szegedi Tudományegyetemre és a Debreceni Tudományegyetemre felvett első-helyes-jelentkezők aránya
Figure 20. The ratio of first-choice applicants accepted to the University of Pécs, University of Szeged, and University of Debrecen

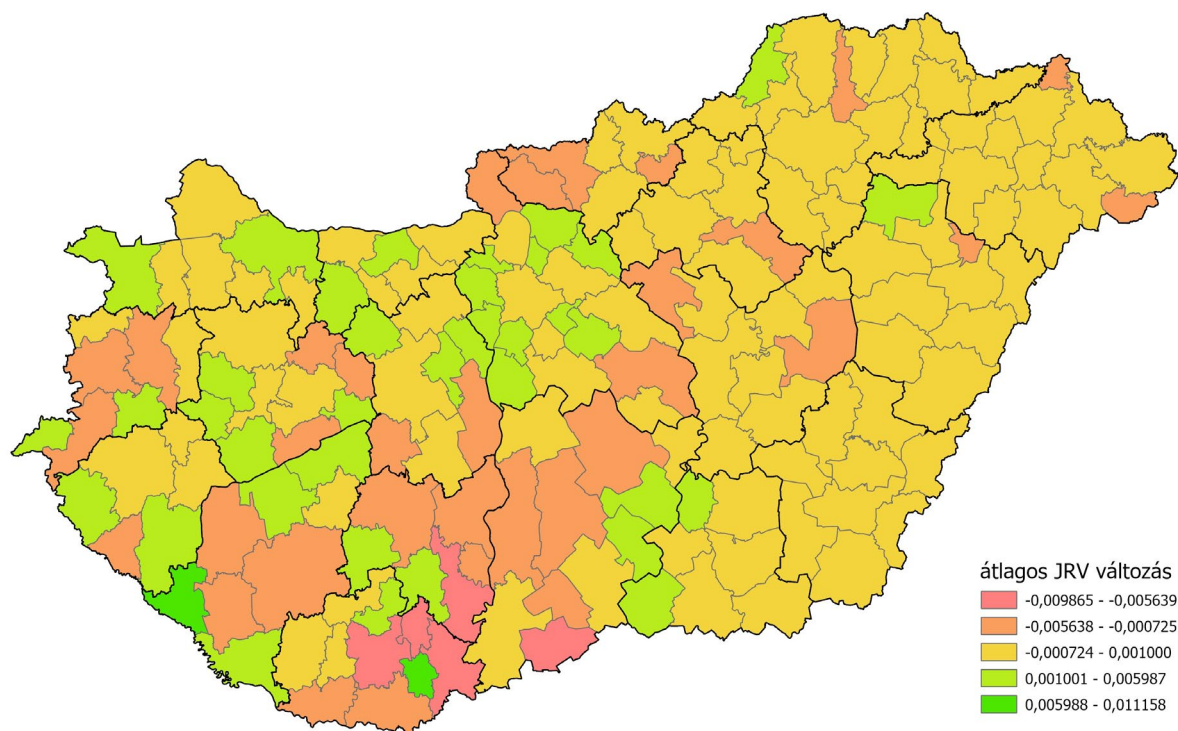
Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) adatai alapján, saját szerkesztés

5.6. PTE vonzáskörzetének területisége

A PTE kapcsán a 2013–2023-as időintervallumban vizsgáltam, a módszertani részben ismertett JRV változót (21. ábra). A Tiszántúlon stagnálás látható. A Duna-Tisza közén stagnálás és némi csökkenés látható. Pest vármegyében főleg a budapesti agglomeráció területén növekedés

látható a járásokból beiskolázott diákok számában. Pécs és a környékbéli járásokban azonban csökkent a lakosságszámhoz arányított beiskolázott hallgatók száma. Ennek egyik jelentős háttere az előregedő társadalom lehet. Előbbi jelenség hosszútávon a PTE hallgatószámának csökkenéséhez vezethet, hiszen az évenként felvett diákok számának közel negyedét a Pécsi járásban lakó diákok adják.

21. ábra: A Járás Relatív Változás 2013–2023 közötti átlagos értéke
Figure 21: The average value of the District's Relative Student Enrollment Change during the period 2013–2023

Adatok forrása: PTE OIG 2023 adatai alapján saját számítás

Amennyiben a járásokat megnézzük az látható, hogy a tanévekben szerint a járások szerint aggregált lakhelyek alapján nyolc és tizenöt fő között mozog azon járások száma, ahonnan legalább 300 fő tanul a PTE-n az adott tanévben. Ezek listája a 3. táblázatban látható.

3. táblázat: 2013–2023 közötti tanévekben a 300 fős hallgatószámot elérő járások listája
Table 3: A list of districts with student enrollments reaching 300 in the academic years between 2013 and 2023

Járás neve	Tanévek									
	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
Bajai	—	—	—	x	—	—	—	x	x	x
Bonyhádi	—	x	x	x	x	—	—	—	—	—
Budapest	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Dombóvári	x	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kaposvári	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Járás neve	Tanévek									
	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
Komlói	x	x	x	x	—	—	—	x	x	x
Mohácsi	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Nagykanizsai	x	x	x	x	x	—	x	x	x	x
Paksi	x	x	x	x	x	—	—	—	—	—
Pécsi	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Siklói	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Székesfehérvári	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Szekszárdi	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Szombathelyi	x	x	x	x	—	—	—	—	—	—
Zalaegerszegi	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) adatai alapján, saját szerkesztés

Budapest, illetve járások tekintetében a Kaposvári, Mohácsi, Pécsi, Siklói, Székesfehérvári, Szekszárdi, Zalaegerszegi járások azon részei az országnak, melyek a PTE fő bázisát adják hallgatók tekintetében. A Bajai járásból származó hallgatók száma 2020 óta növekedett, azonban a Paksi, Szombathelyi járásokból származó hallgatók szám csökkenő tendenciát mutat. A Dombóvári járás kapcsán azonban az elmúlt négy évben emelkedett a hallgatók száma, így amennyiben a tendencia folytatódik újra elérheti a 300 fő feletti értéket a járásból származók száma, ezt az egyetem többek között beiskolázási marketinggel, a középiskolákba való kitelepüléssel, kapcsolatépítéssel fokozhatja.

Karok tekintetében a 3. táblázatban látható járások listája némileg eltér, mely egyik oka a telephelyek jelenléte, példaként a szombathelyi, kaposvári, zalaegerszegi Egészségtudományi Kar (ETK) és a szekszárdi Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar (KPVK) telephelyét említve. Ennek értelmében ezekre a karokra az említett járások nagyobb mértékű beiskolázási lehetőséggel bírnak. A 4. táblázatban karonként azon tíz járást tüntettem fel, ahonnan a legtöbb hallgató érkezik. A táblázat első sora jelenti a legtöbb hallgatót küldő járást, mely lefelé csökkenő sorrendben mutatja be az adatokat.

A többi kar közül az Általános Orvostudományi Karnál egyedülállóan jelenik meg Győr és a Győri járás, illetve Sopron és a Soproni járás. KPVK esetén pedig elmondható, hogy az első tíz járás között csak a Dunántúl déli részén található járások vannak (illetve a régióhoz közelálló Bajai járás). A Művészeti Kar esetében pedig több alföldi járás is feltűnik, többek közt a Szegedi és a Kecskeméti járás.

4. táblázat: A 10 legnagyobb hallgatószámú járás karonként 2013 és 2023 között
Table 4: The 10 districts with the highest number of students per faculty in the academic years between 2013 and 2023

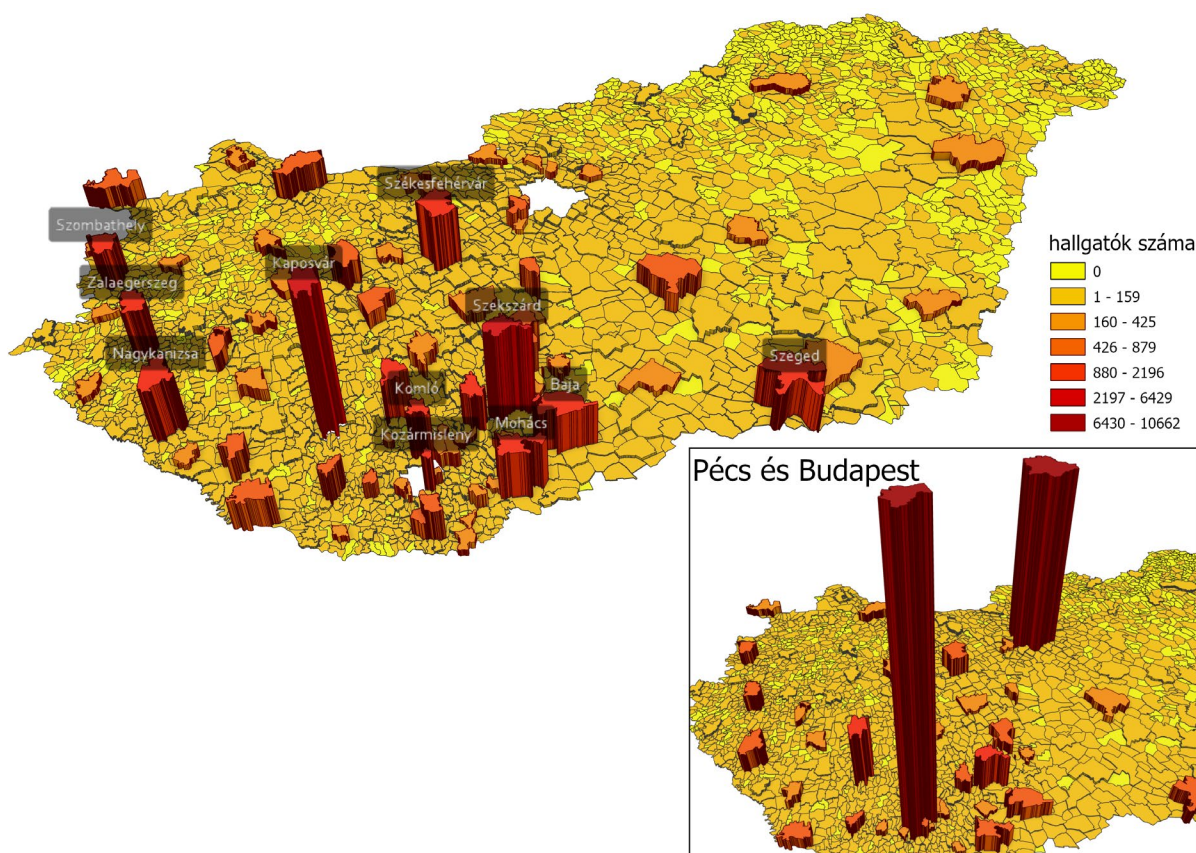
PTE karok									
AJK	ÁOK	BTK	ETK	GYTK	KPVK	KTK	MIK	MK	TTK
Pécsi	Pécsi	Pécsi	Pécsi	Pécsi	Pécsi	Pécsi	Pécsi	Pécsi	Pécsi
Kaposvári	Buda-pest	Buda-pest	Buda-pest	Kaposvári	Szekszárdi	Kaposvári	Buda-pest	Buda-pest	Kaposvári
Buda-pest	Szombathelyi	Kaposvári	Kaposvári	Buda-pest	Paksi	Szekszárdi	Kaposvári	Szegedi	Buda-pest
Szekszárdi	Győri	Szekszárdi	Szombathelyi	Nagykanizsai	Bonyhádi	Siklói	Szekszárdi	Kaposvári	Szekszárdi
Székesfehérvári	Kaposvári	Siklói	Zalaegerszegi	Szombathelyi	Dunaújvárosi	Mohácsi	Szegedi	Kecskeméti	Siklói
Siklói	Székesfehérvári	Székesfehérvári	Nagykanizsai	Bonyhádi	Tolnai	Komlói	Siklói	Székesfehérvári	Komlói
Mohácsi	Zalaegerszegi	Zalaegerszegi	Székesfehérvári	Szekszárdi	Tamási	Bonyhádi	Székesfehérvári	Veszprémi	Székesfehérvári
Zalaegerszegi	Soproni	Nagykanizsai	Soproni	Győri	Siklói	Buda-pest	Mohácsi	Szekszárdi	Nagykanizsai
Nagykanizsai	Nagykanizsai	Mohácsi	Győri	Zalaegerszegi	Mohácsi	Szigetvári	Bonyhádi	Mohácsi	Mohácsi
Komlói	Szekszárdi	Komlói	Szekszárdi	Székesfehérvári	Bajai	Bajai	Bajai	Szombathelyi	Dombóvári

Forrás: PTE OIG adatai alapján, saját szerkesztés

A 22. ábrán azt ábrázoltam, hogy településenként hány diák nyert felvételt és iratkozott be a Pécsi Tudományegyetemre 2013–2023 között. A 3155 hazai településből 348 város (ebből egy főváros, 25 megyei jogú város), 126 nagyközség, 2681 pedig község. Ebből a PTE az elmúlt tíz évet vizsgálva 2153 településről iskolázott be hallgatókat. A városok közül átlagosan 334 fő érkezett a fővárosból, 1982 fő megyei jogú városból vagy megyeszékhelyből, 1489 fő városból, s végül, de nem utolsó sorban 1414 fő érkezett átlagosan községekből. Ez alapján elmondható, hogy a PTE tanulói többségében urbánus térségekből érkeztek.

22. ábra: A Pécsi Tudományegyetem összes hallgatóinak száma lakóhelyük szerint, településenként a 2013–2023-as időintervallumban

Figure 22: Number of students at the UP by place of residence, in the time interval of 2013–2023

Forrás: PTE OIG adatai alapján, saját szerkesztés

A 22. ábrán szövegesen is jelöltem azon településeket, amelyek elérik az 500 fős hallgatószámot az összesített tíz éves adatsorban. Nagyon szépen megmutatkozik a Dunántúl túlsúlya, valamint Budapest és Pécs magasan kiemelkedik. Az előbbi adatok Dél-Dunántúli régió belüli elemzése is fontos a területfejlesztés kapcsán. Látható, hogy a Dél-Dunántúli régióból az 1713 településből csupán 283 esetén látható nulla fős hallgatói létszám. Ezen 283 település mind 500 fő alatti lakosságu, sőt több esetben 30–50 fős népességű település.

A felvételi és toborzási kampányok, stratégia alkotása kapcsán pedig a városok listáját és ennek változását is érdemes megfigyelni. Az 5. táblázat azt a húsz járást tartalmazza, amelyek 2013-ban abszolút létszámot tekintve a legtöbb hallgatót küldték a PTE-re.

5. táblázat: A változás mértéke a PTE-re 2013-ban a húszt leg több hallgatót küldő járás hallgatószámában²

Table 5: The rate of change in UP's 2013 top twenty districts in student enrollment

Járas	PTE hallgatók (2013)	PTE hallgatók (2023)	Változás (fő)
Pécsi	4 394	4 323	- 71
Budapest	1 203	1 414	+ 211
Kaposvári	1 094	925	169
Szekszárdi	784	531	- 253
Zalaegerszegi	499	407	- 92
Nagykanizsai	477	376	- 101
Székesfehérvári	474	409	- 65
Siklósi	445	394	- 51
Mohácsi	418	339	- 79
Komlói	392	348	- 44
Paksi	383	258	- 125
Szombathelyi	373	272	- 101
Bajai	361	330	- 31
Bonyhádi	345	292	- 71
Dombóvári	344	287	+ 211
Dunaújvárosi	298	233	- 169
Keszthelyi	274	194	- 253
Tamási	267	230	- 92
Szigetvári	246	235	- 101
Barcsi	213	212	- 65
TOP 20 ÖSSZESEN	13 284	12 009	-1 173
Összes hallgatószám	21 819	22 490	+ 671

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) adatai alapján, saját szerkesztés

A 5. táblázat utolsó oszlopában az látható, hogy 2013 legtöbb hallgatóval rendelkező járasainak hallgatószáma hogyan változott meg 2023-ra. Jobb alsó sorban látható ezek összegzett változása, mely negatív értékű, -1173 fő. Az országos szintű változás a két év között + 671. Ez azt fejezi ki, hogy ellenben más járasokban emelkedett a hallgatók száma. Ezáltal tehát az látható, hogy az egyetemnek a korábban M. Császár & Wusching (2014) által felvázolt térszerkezete átalakulóban van. Az első négy terület változatlan: a Pécsi, Kaposvári és Szekszárdi járás és Budapest, azonban ezt követően az 5. táblázatban is látható módon némileg átalakult a hallgatók forrásterülete. Zalaegerszeg, Székesfehérvár, Siklós, Komló, Dombóvár és környékük továbbra is jelentős részesedéssel bírnak, noha helyzetük némileg cserélődik – például negyedikről feljebb vagy lejjebb ugrik –, míg a Paksi, Szombathelyi, Keszthelyi járás visszaesést mutat. A Szombathely esetén tapasztalt nagyobb visszaesést a Nyugat-Magyarországi Egyetem feldarabolása, annak Soproni Egyetemmé történő visszaalakítása és részben ELTE-hez történő

² Spearman-féle rangkorrelációs együttható értéke: 0,958 szig.: 0,000.

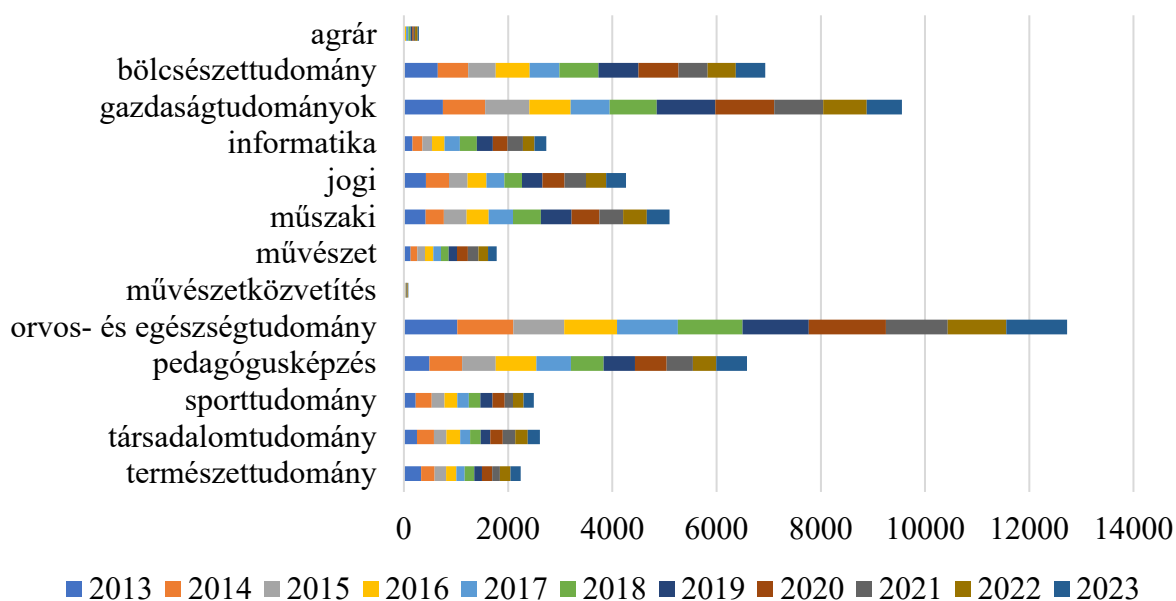
csatolása okozhatta. Ugyanis míg a járásban 2016-ban az NYME 736 fős hallgatószámmal rendelkezett, addig az ezt követő évre, 2017-ben a járásban már 669 fős ELTE és 243 fős SoE hallgatószám keletkezett. Közben a PTE 312 fős hallgatószáma 292 főre csökkent, az új hallgatók ezen évtől az ELTE képzéseit részesítették egyre jobban előtérbe a járásban.

5.7. PTE képzési területei és azok térbelisége

A 23. ábrán a PTE hallgatóinak száma látható képzési területek szerint csoportosítva a felvételi eljárások éve szerint. Ezen látható, hogy az egyetem agrár és művészetközvetítés képzési területen kisebb hallgatói számmal (kevesebb, mint 1%) rendelkezik képzések tekintetében. A többi képzési terület esetén a természettudományok kivételével – ahol a 2014-es felvételi eljárásban egyedül magasabb a hallgatók száma (7%) – az átlag közeli a hallgatók száma. Az előbb említett kettő képzési területen túl a vizsgált években, a bölcsészettudományoknál 11-13% (12%-os átlag); gazdaságtudományoknál 14–19% (17%-os átlag); informatikánál 3–6% (5%-os átlag); joginál 6–9% (7%-os átlaggal); műszakinál 7–10% (9%-os átlaggal); művészetnél 3–4% (3%-os átlag); orvos- és egészségtudománynál 20–24% (22%-os átlaggal); pedagógusképzésnél 9–15% (12%-os átlaggal); sporttudománynál 3–6% (4%-os átlaggal); társadalomtudományoknál 3–6% (5%-os átlaggal). természettudományoknál (5%-os átlaggal). Láthatóan némely felvételi eljárások évében történt kilengés, de ezek mértéke nem jelentős (az átlagtól 1–2%).

23. ábra: A PTE hallgatóinak száma képzési területek és felvételi eljárások alapján aggregálva 2013 és 2023 között

Figure 23: The number of students at the UP aggregated based on fields of study and admission procedures between 2013 and 2023

Forrás: PTE OIG adatai alapján, saját szerkesztés

A következőkben szeretném a négy legnépszerűbb képzési területet kiemelni területiség szempontjából. Ennek vizuális megjelenítése a 24. ábrán látható.

A PTE képzési kínálatából a legnépszerűbb képzési terület az orvos- és egészségtudomány, mely három kar, az Általános Orvostudományi Kar, Gyógyszerésztudományi Kar és az Egészségtudományi Kar telephelyein valósul meg. A képzési terület fő bázisterülete a Dunántúl, illetve a Közép-Magyarországi régió és a Szegedi járás. A hallgatószám felét előbbiek területén lévő megyei jogú városok és megyeszékhelyek járásai adják.

A gazdaságtudományok képzési terület a legkoncentráltabb, itt az látható, hogy a hallgatók jelentős része a Dél-Dunántúli és a Közép-Magyarországi régióból érkezik, ebből pedig a hallgatók számának fele a Pécsi, Kaposvári, Szekszárdi és Siklói járásból jön.

A harmadik legnépszerűbb képzési terület a bölcsészettudományi, ahol a hallgatók térbeli mintázata az orvos- és egészségtudományi képzési területéhez hasonló. Az 50%-os küszöböt illetően pedig a Dunántúl déli részén látható nagyobb járások láthatóak, és megjelenik ezek közül a Duna menti járások felől Budapestig egy tengely.

Végül pedig a 24. ábrán a bölcsészettudományi képzési területhez hasonló hallgatói számmal, a negyedik legnépszerűbb képzési terület a Pécsi Tudományegyetemen a pedagógusképzés látható. Ez mind a hallgatók lakóhelyének felső 50%-a, mind az átlagos térbeli mintázatát illetően a bölcsészettudományi képzési területéhez hasonló.

Települések jogállása kapcsán elmondható, hogy ezen négy képzési terület esetén a fővárosból a bölcsészettudományi és az orvos- és egészségtudomány területekre érkeznek nagyobb számban hallgatók (12% és 9%), de ezen négy képzési terület döntő része valamely megyei jogú város vagy megyeszékhelyről (36–40%), illetve egyéb városokból (28–30%), és községekből (20–26%) érkezik.

Képzési szintenként vizsgálva ezen négy képzési területet elmondható, hogy alapképzés (BA / BSc / BProf), mesterképzés (MA / MSc) és egységes, osztatlan képzések esetén egyaránt az összes hallgatót tekintve 6–7% fővárosi, 37–40% megyei jogú városi vagy megyeszékhely, 27–29% város és 24–27% község jogállású településről érkezik.

Képzési területekre bontva némely képzési területek esetén a települési jogállások általánossága is kiemelhető némely esetben. Alapképzési szinten képzési területek szerint a bölcsészettudományi, művészeti és művészetközvetítési képzési területek a 11–14% részesedésükkel magasabbak. A művészetközvetítés ezen túl még a megyei jogú városok kapcsán kiemelkedik, így tehát a művészetközvetítés képzési terület szakjai egyértelműen inkább urbánus diákokat vonz

a PTE-n alapképzésen.

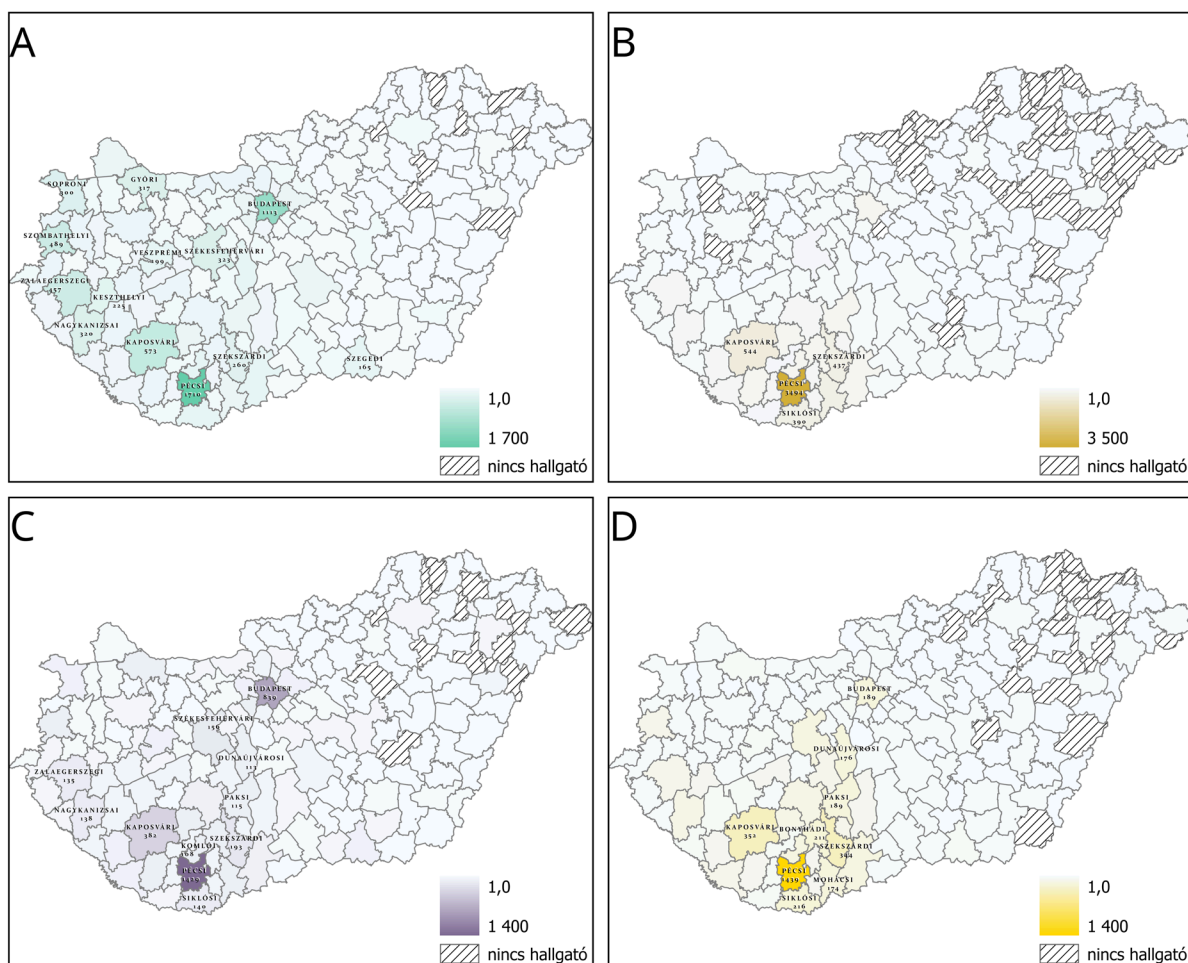
Mesterképzések tekintetében kis mértékben a községek részaránya csökken, ezek közül a jogi képzési terület csökkenése kiemelkedő. Egységes, osztatlan képzések tekintetében pedig a műszaki és pedagógusképzés terület alacsonyabb fővárosi és magasabb községi részaránnal rendelkezik, míg az orvos- és egészségtudományi képzési terület magasabb fővárosi, városi és alacsonyabb községi részaránnal rendelkezik.

Felsőoktatási szakképzések tekintetében a részarányok kissé eltérnek az előbbiektől. A fővárosiak ezen képzési szinten nem érkeznek a PTE-re az orvos-és egészségtudományi képzési terület kivételével. A városiak száma művészetközvetítési területen kiemelkedőek. A többi képzési területen egyenlő megoszlásban 30–30–30 százalékban jellemzőek a községekből, megyeszékhelyekről vagy megyei jogú városokból és a városokból érkezők száma.

Észrevehetően (24. ábra) Északkelet-Magyarországról ezen négy képzési terület kevésbé vonz be hallgatókat. Ugyanakkor a vizsgált periódusban ezek közül a Belpátfalvai járás az egyedüli, ahonnan nem érkezett hallgató, a többi esetén a műszaki és a művészeti képzési terület az, ahová a hallgatók jelentkeztek és nyertek felvételt valamely szakra.

24. ábra: A PTE hallgatóinak száma egyes képzési területek szerint járásonként 2013 és 2023 között³

Figure 24: The number of students at the UP by selected fields of study per county between 2013 and 2023

A: orvos- és egészségtudomány;- B: gazdaságtudomány;-
C: bölcsészettudomány;- D: pedagógusképzés képzési terület

Forrás: PTE OIG adatai alapján, saját szerkesztés

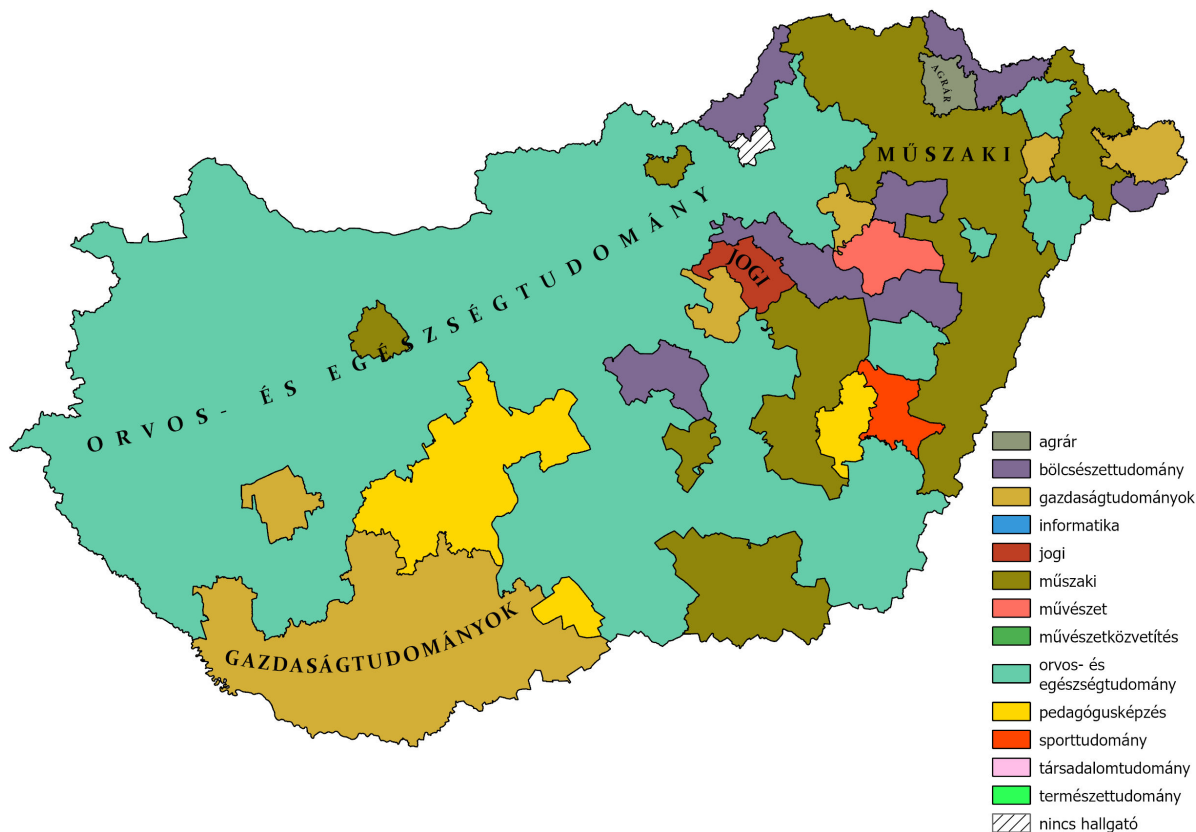
A 25. ábrán a PTE-re felvett hallgatók lakóhelyük járása szerinti képzési területi preferenciáit mutatom be 2013 és 2023 között. Ezek közül kiemelhető, hogy a PTE az ország legnagyobb részén az orvos- és egészségtudományi képzési területtel fedti le. Délnyugat-Magyarországon a gazdaságtudományi képzések, míg a Tiszántúlról érkezőknél a műszaki és bölcsészettudományi képzési területek a legnépszerűbbek. Ezek alapján kiemelhető, hogy a gazdasági képzések erősen lokalizáltak, mely egyik oka lehet a képzések elérhetősége valamennyi nagyobb képzési

³ Valamennyi képzési terület esetén azon járásoknál tüntettem fel a járás nevét – a vizsgálati periódus évei szerint aggregált hallgatószámot szerint –, ahonnan a képzési területre érkező hallgatók száma a felső 50%-ot adja.

központban, illetve a legnagyobb mobilitással az orvosi és egészségtudományi képzési területen tanuló hallgatók rendelkeztek a vizsgált időintervallumban.

25. ábra: A PTE legnépszerűbb képzési területe járásonként a 2013 és 2023 közötti időszakban

Figure 25: The most popular fields of study at the UP by county between 2013 and 2023

Forrás: PTE OIG adatai alapján, saját szerkesztés

5.8. Az egyetem Pécsen túl

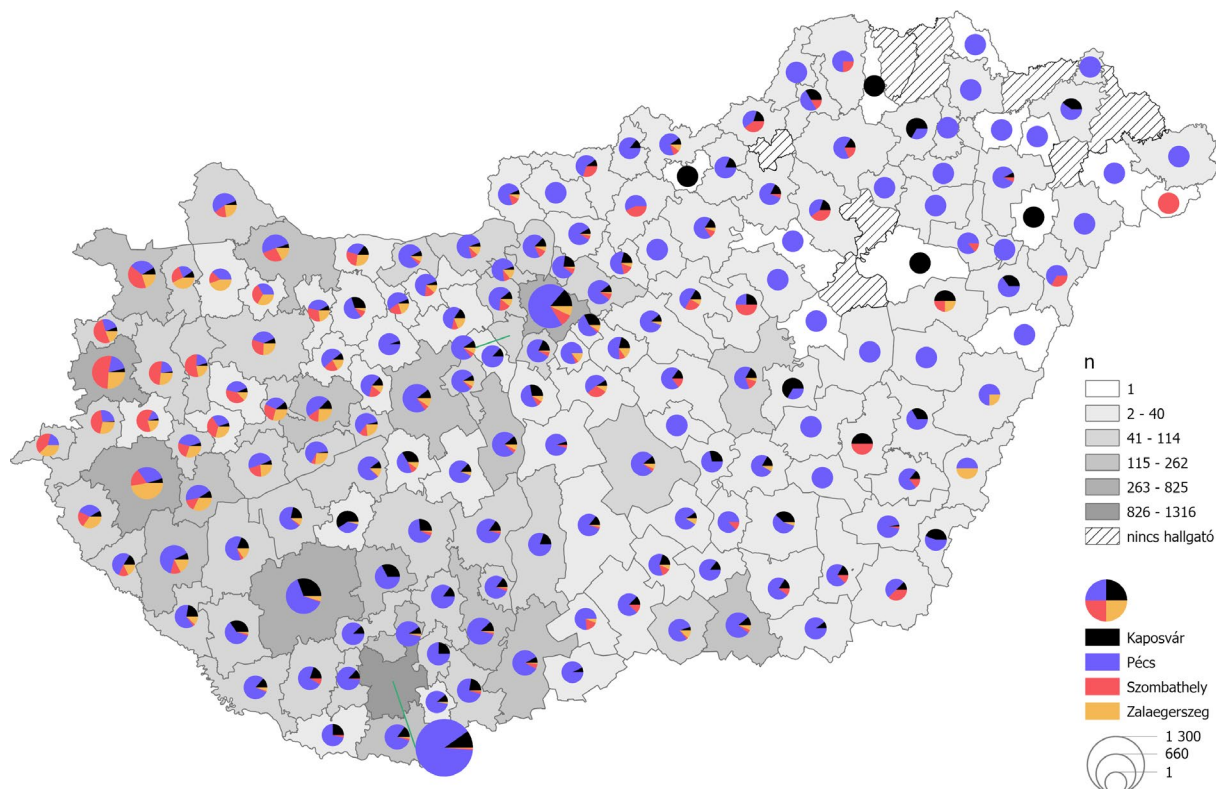
Az előbbiekben a képzési területek kapcsán kiemeltém két olyan kart, az Egészségtudományi- és a Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kart, ahol több telephely is megjelenik a képzési portfólióban történő választási lehetőségek között a felvételi rendszerben.

Az Egészségtudományi Karnak három településen van telephelye a pécsi székhelyen túl: Kaposvár, Szombathely és Zalaegerszeg. A kar telephelyeinek lokalitása nagyon jól látszik a 26. ábrán, ahol a kar hallgatóinak száma járásonként, és telephelyek szerinti megoszlása 2013 és 2023 között van ábrázolva. Ez összesen 10362 főt jelent az ETK-n a tíz éves periódusban, ami a PTE hallgatószámának 18%-át teszi ki. Előbbiből 6680 fő a pécsi képzési központban tanul/tanult, míg a másik három telephelyen egyenlő arányban 1100–1200 hallgató jár/járt.

Vas vármegyében és a környező vármegyékben az ETK szombathelyi kampusza jelentős százalékot tesz ki, míg a Zalaegerszegi járás és a környező járásokban megjelenik a zalaegerszegi telephely hatása, Kaposvárhoz hasonlóan. A pécsi fő képzési telephely hatása azonban mindenhol kimutatható. Északkelet-Magyarországi területeken jellemző csak néhány járás esetében, hogy csak valamely nem pécsi telephelyét választottak a diákok, azonban ezen járásokban csak egy vagy kettő fő érkezett az ETK-ra. A székhely és telephelyek közül a pécsi székhely rendelkezik a legnagyobb hallgatószámmal. A székhely-telephely reláció érvényesül, a kar hallgatói közül 61–69% Pécsen tanul, ez évente 550–600 főt jelent. A zalaegerszegi telephely átlagosan 12–13%-át tudhatja magának a kar hallgatószámából, ez jellemzően 100–120 főt jelent évente. A kaposvári telephely sajátossága a régióban az orvosi diagnosztikai analitikus szak, mely itt érhető csak el a PTE-n (a pécsi székhelyen nem), mely növeli a telephely népszerűségét, a kar 11–13%-a tanul Kaposváron, mely jellemzően évente 100–120 új hallgatót jelent. A COVID kapcsán történő hallgatószám-visszaesés a kaposvári telephelyen kívül valamennyit érintette. Ezt követően azonban az elmúlt éves hallgatószám-csökkenés a zalaegerszegi telephelyen növekedésnek indult, túlnőve a járás előtti hallgatószámon. A szombathelyin 2020-tól pedig jelentős a hallgatószám-csökkenés, mely kevesebb, mint felére esett vissza 2023-ra.

26. ábra: A PTE Egészségtudományi Kar hallgatóinak száma járásonként, és telephelyek szerinti megoszlása 2013 és 2023 között

Figure 26: Student distribution at UP's Faculty of Health Sciences by districts and locations from 2013 to 2023

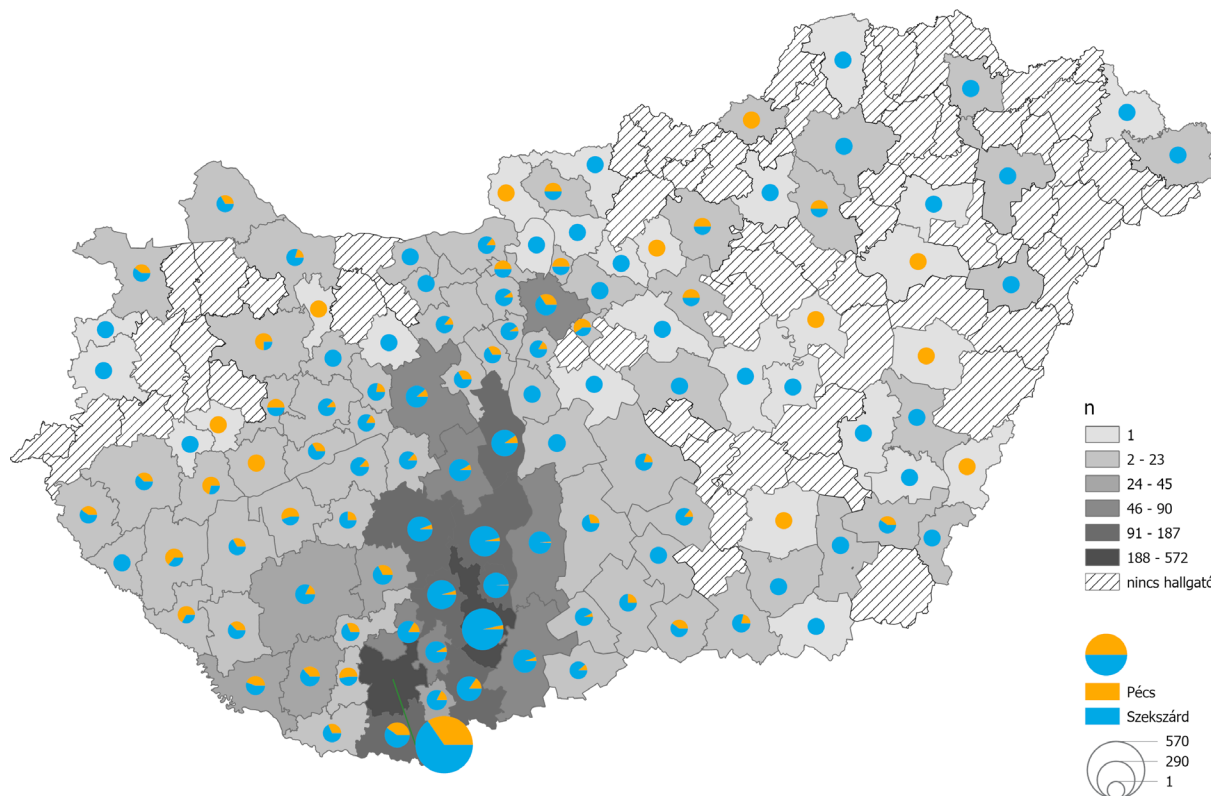

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) adatai alapján, saját szerkesztés

A PTE Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kara 2015. szeptember 1-től a PTE Illyés Gyula Karának (IGYK), illetve Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karának (FEEK) integrációjával jött létre, megőrizve és átörökítve mindazokat a szellemi, kulturális értékeket és hagyományokat, amelyeket a jogelőd karok létrehozta (Pécsi Tudományegyetem, 2016). Így a KPVK kapcsán 2015-től láthatóak adatok a 27. ábrán, ahol hasonlóan az előző részhez, a kar hallgatóinak száma járásonként, és telephelyek szerinti megoszlása látszik. 2015-től ez 2007 székszárdi és 531 pécsi hallgatót jelent. A Pécsen tanulóknak számának növekedése évről évre fokozódik, amennyiben ezt az átlagos növekedési tendenciát követi a kar hallgatóinak számának eloszlása, akkor 2027–2030-ra közel azonos hallgatója lesz a két KPVK telephelynek. A KPVK kapcsán láthatóan a fő vonzáskörzet a Duna jobb partjával határos járásek a Budapest és a Dunaújvárosi járástól kezdve a déli országhatárig. A vonzáskörzet a Dunántúl és a Duna-Tisza közére terjed ki, az Észak és Alföld NUTS 1 régióból a karra érkező hallgatók száma ezen nyolcéves időtartamban nem számottevő, 20 fő alatti.

27. ábra: PTE Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar hallgatóinak számának eloszlása járásonként és telephelyenként 2015 és 2023 között

Figure 27: Student distribution at UP's Faculty of Cultural Sciences, Education, and Regional Development by districts and locations from 2015 to 2023

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2023b) adatai alapján, saját szerkesztés

Összefoglalva a két kar kapcsán elmondható, hogy a PTE nem képzésközponti telephelyei jelentős hallgatószámot vonzanak és fontos szerepet játszanak a regionális oktatásban. Azonban a fenntarthatóságuk gazdasági szempontból további elemzést igényel, beleértve a működési költségeket, a hallgatói díjakat és az állami támogatásokat.

6. ÖSSZEGZÉS, KÖVETKEZTETÉSEK

A Pécsi Tudományegyetem (PTE) vonzáskörzetének elemzése alapján megállapítható, hogy az intézmény rekrutációs bázisának fő területe a Dél-Dunántúli régió, különös tekintettel Pécs városára és annak környékére. Azonban az utóbbi időszakban megfigyelhető, hogy a PTE vonzáskörzete mélységeiben bővült, kiterjedt az ország más területeire is, és immár Budapestről és az ország más nagyvárosaiból is érkeznek hallgatók az egyetemre, mely kapcsán kiemelhető, hogy az országon belüli mobilitás mértéke fokozódó tendenciát mutat a PTE szempontjából. Ennek a bővülésnek a fő oka elsősorban a budapesti, valamint az ország más területein található nagyvárosokból érkező hallgatók számának emelkedése.

A PTE vonzáskörzetének változásait számos tényező befolyásolta. A demográfiai változások, mint az országos lakosságszám és a fiatalok számának csökkenése, mely különös mértékben érinti a Dél-Dunántúli régiót (Obádovics & Tóth, 2023), negatívan érintik a potenciális hallgatói bázist. Emellett a kutatás rámutat arra is, hogy a vonzáskörzet kiterjedt hátrányos helyzetű és elmaradott területei hosszú távon kihívásokat okozhatnak.

Az eltörölt minimumponthatár növelte a versenyt a felsőoktatásban és lehetőséget teremtett a társadalmi mobilitás növelésére, ugyanakkor kockázatot jelenthet az oktatás minőségére és az egyetemek hírnevére. A vidéki egyetemek közül a Debreceni Egyetem a legnagyobb a jelentkezők számát tekintve. A Pécsi Tudományegyetem az első helyes jelentkezők számában vezeti a sort, mely hallgatók többsége a Dél-Dunántúli régióból, urbánus térségekből érkezik.

A tanulmány részletesen elemzi a Pécsi Tudományegyetem hallgatóinak térbeli eloszlását és területi preferenciáit, különös tekintettel az egyes képzési területekre és telephelyekre, ami fontos szerepet játszik a regionális oktatásban és fejlesztésben.

A PTE-n az orvos- és egészségtudományi képzési terület a legnépszerűbb, melyre a Dunántúl és a Közép-Magyarországi régió számos megyei jogú városából és megyeszékhelyéből érkeznek hallgatók.

A gazdaságtudományok területén jelentős a hallgatók koncentrációja, főként a Dél-Dunántúlról és a Közép-Magyarország régióból érkeznek. A bölcsészettudományok és a pedagógusképzés

térbeli mintázata hasonló az orvos- és egészségtudományhoz, míg a műszaki és művészetközvetítési képzési területek inkább városi diákokat vonzanak.

Az adatok szerint a nagyobb településekről (főváros, megyei jogú városok) és városokból érkezik a legtöbb hallgató ezekre a képzési területekre. Az alapképzés, mesterképzés és egységes, osztatlan képzések esetén is hasonló a települések közötti eloszlás.

Északkelet-Magyarországról kevés hallgató jelentkezik a vizsgált területekre, ott az egyedüli beiskolázási területek a műszaki és művészeti képzések. A gazdasági képzések erősen lokalizálódnak, míg az orvosi és egészségtudományi képzés terén nagyobb mobilitás figyelhető meg.

A jövőben a PTE számára az eredmények alapján fontos lehet, hogy figyelemmel kövesse vonzáskörzetének változásait. Az eredmények fényében javasolt lenne erősíteni az egyetem jelenlétét a Dél-Dunántúli régióban, továbbra is biztosítva a regionális képzési kínálatot. Emellett növelni az egyetem vonzerejét a budapesti és más nagyvárosi régiókból és külföldről érkező hallgatók számára, például fokozott nemzetköziesítéssel, új képzési programok bevezetésével és a hallgatói életszínvonal javításával többek közt különböző ösztöndíjak bevezetésével.

A PTE vonzáskörzetének változásai az egyetem számára lehetőséget és kihívást is jelentenek. Ha az egyetem a jövőbeli lehetőségeket kihasználja és a kihívásokat kezeli, továbbra is sikeres maradhat a fokozódó versenyhelyzetben a hazai felsőoktatási piacon.

A KUTATÁS TOVÁBBI LEHETSÉGES IRÁNYAI

- Az oktatási vonzáskörzetvizsgálat kiterjesztése a Pécsi Tudományegyetem (PTE) képzési területein belül meghatározó létszámmal rendelkező szakokra, különös tekintettel az ország más intézményei által nem kínált képzésekre, például a PTE művészetterápia mesterszakjára.
- Az oktatási vonzáskörzetvizsgálat bővítése a PTE területén túli határon túli régiókra, különös hangsúllyal a Drávaköz és a Vajdaság területeire, illetve ezen területeken a horvát és szerb egyetemek vonzáskörzetével történő átfedés idősoros vizsgálata.
- Intézményválasztási motivációs vizsgálat elvégzése a Pécsi Tudományegyetem összes hallgatója körében a hallgatók intézményválasztására ható motivációs tényezők alaposabb megértése érdekében.

TÁMOGATÁS, KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A dolgozat a Pécsi Tudományegyetem Kriszbacher Ildikó Tehetséggondozó programjának 2023/2024. tanévi támogatásával és a PTE Természettudományi Kar Kari Tudományos Diákköri Tanács támogatásával készült. Jelen dokumentum a Központi Statisztikai Hivatal

(www.ksh.hu) „Felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma lakóhely járása szerint, intézményenként” egyedi kérésre összeállított táblázatos adatállomány felhasználásával készült. A dokumentumban foglalt számítások és az azokból levont következtetések kizárólag a szerző szellemi termékei.

Külön köszönettel tartozom a PTE Természettudományi Kar Földrajzi és Földtudományi Intézet támogatásáért, dr. M. Császár Zsuzsanna tanárnőnek, akinek a javaslatára kezdtem el a témával foglalkozni, illetve, de nem utolsó sorban témavezetőimnek, dr. Alpek B. Leventének, aki szakmailag támogatta a tanulmány véglegesítését és dr. Pirkhoffer Ervinnek a geoinformatikai vizsgálatok során nyújtott segítségét.

IRODALOMJEGYZÉK

- Arnold, P., Bördös, K., Engler, Á., Fekete, B., Grúz, L., Isépy, T., Képiróné Huber, J., Kiss-Kozma, G., Kocsis, J. B., Kollár, D., Koltai, L., Koncz, P., Pillók, P., Pusztai, G., Rosta, A., Ruff, T., & Székely, L. (2022). *Kívánj tized! A magyarországi fiatalok nemzedéki ön-reflexiója és jövőképe* (P. Pillók & L. Székely, Eds.). Nemzeti Ifjúsági Tanács Szövetség.
- Artner, A., Sőreg, Á. P., & Sőreg, K. (2019). Bérfelzárkóztatás Magyarországon: Hipotézis vagy jól működő stratégia? *Munkaügyi Szemle*, 62(5), 2–16.
- Audretsch, D. B., & Feldman, M. P. (2004). *Chapter 61 Knowledge spillovers and the geography of innovation* (pp. 2713–2739). [https://doi.org/10.1016/S1574-0080\(04\)80018-X](https://doi.org/10.1016/S1574-0080(04)80018-X)
- Beluszky, P. (1974). *Nyíregyháza vonzaskörzete. A város-falu közötti kapcsolatok jellege és mennyiségi jellemzői Szabolcs-Szatmár megyében*. Akadémiai Kiadó.
- Blahó, J. (2011). *A közoktatás általános és területi folyamatai a különböző hierarchiaszintű térségekben* [Doktori értekezés]. Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola.
- Blahó, J. (2013). Oktatásföldrajzi vizsgálódások a rendszerváltozástól a napjainkig. *Földrajzi Közlemények*, 137(4), 364–374.
- Brooks, R. (2002). ‘Edinburgh, Exeter, East London - or employment?’ A review of research on young people’s higher education choices. *Educational Research*, 44(2), 217–227. <https://doi.org/10.1080/00131880110107405>
- Bujdosó, Z. (2004). *A megyehatár hatása a városok vonzaskörzetére Hajdú-Bihar megye példáján* [PhD Disszertáció]. Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék.
- Christaller, W. (1966). *Central places in southern germany* (Translated ed). Prentice Hall.
- Csuka, G., & Banász, Z. (2014). Lehetőségek és döntések – a felsőoktatási intézményválasztási szempontok változása. *Educatio*, 23(4), 616–631.
- Cullinan, J., Flannery, D., Walsh, S., & McCoy, S. (2013). Distance Effects, Social Class and the Decision to Participate in Higher Education in Ireland. *The Economic and Social Review*, 44, 19–51.
- Davies, S., & Guppy, N. (1997). Fields of Study, College Selectivity, and Student Inequalities in Higher Education. *Social Forces*, 75(4), 1417–1438. <https://doi.org/10.1093/sf/75.4.1417>
- Do, C. (2004). The effects of local colleges on the quality of college attended. *Economics of Education Review*, 23(3), 249–257. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2003.05.001>

- Eliasson, K. (2006). The effects of accessibility to university education on enrollment decisions, Geographical Mobility, and Social Recruitment. *Scandinavian Working Papers in Economics*, 690.
- Faggian, A., & Mccann, P. (2009). UNIVERSITIES, AGGLOMERATIONS AND GRADUATE HUMAN CAPITAL MOBILITY. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 100(2), 210–223. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.2009.00530.x>
- Findlay, A. M., King, R., Smith, F. M., Geddes, A., & Skeldon, R. (2012). World class? An investigation of globalisation, difference and international student mobility. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 37(1), 118–131. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2011.00454.x>
- Flannery, D., & Cullinan, J. (2014). Where they go, what they do and why it matters: the importance of geographic accessibility and social class for decisions relating to higher education institution type, degree level and field of study. *Applied Economics*, 46(24), 2952–2965. <https://doi.org/10.1080/00036846.2014.916392>
- Flannery, D. J., & O'Donoghue, C. (2009). Participation in Higher Education: A Random Parameter Logit Approach with Policy Simulations. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1405931>
- Forray, R. K., Híves, T., Marton, M., Paku, Á., Radácsi, I., & Vámos, T. (2008). *A foglalkoztatottság és a munkanélküliség szerkezetét befolyásoló társadalmi-területi tényezők*.
- Frenette, M. (2004). Access to College and University: Does Distance to School Matter? *Canadian Public Policy / Analyse de Politiques*, 30(4), 427. <https://doi.org/10.2307/3552523>
- Gál, Z. (2014). A felsőoktatás területi szerkezetének változásai. *Educatio®*, 23(1), 108–120.
- Gálné Horváth, I., & Szigethy, P. (2023). Az egyetemi alapszak választásának néhány összefüggése ismertsége és feltételezett munkaerőpiaci értéke alapján. *Jelenkori Társadalmi És Gazdasági Folyamatok*, 18(1–2), 97–105. <https://doi.org/10.14232/jtgf.2023.1-2.97-105>
- Gayle, G.-L., Golan, L., & Soytaş, M. A. (2018). Intergenerational Mobility and the Effects of Parental Education, Time Investment, and Income on Children's Educational Attainment. *Review*, 100(3). <https://doi.org/10.20955/r.100.281-95>
- Gibbons, S., & Vignoles, A. (2012). Geography, choice and participation in higher education in England. *Regional Science and Urban Economics*, 42(1–2), 98–113. <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2011.07.004>
- Goldstein, H., & Drucker, J. (2006). The Economic Development Impacts of Universities on Regions: Do Size and Distance Matter? *Economic Development Quarterly*, 20(1), 22–43. <https://doi.org/10.1177/0891242405283387>
- Hajdu, T., Hermann, Z., Horn, D., Hönich, H., & Varga, J. (2021). *A közoktatás indikátorrendszere 2021*. KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet.
- Hajdu, T., Hermann, Z., Horn, D., & Varga, J. (2019). *A közoktatás indikátorrendszere 2019*.
- Haley, A. (2017). Defining geographical mobility: Perspectives from higher education. *Geoforum*, 83, 50–59. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2017.04.013>
- Hegedűs, R. (2015). Országosan jelentős felsőoktatási intézmények hallgatóinak mobilitása. In Z. Tóth (Ed.), *Új kutatások a neveléstudományokban* (pp. 147-159.). Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottsága.
- Holloway, S. L., Hubbard, P., Jöns, H., & Pimlott-Wilson, H. (2010). Geographies of education and the significance of children, youth and families. *Progress in Human Geography*, 34(5), 583–600. <https://doi.org/10.1177/0309132510362601>
- Jancsó, T., & Szalkai, G. (2017). A magyarországi felsőoktatási vonzáskörzetek jellemzői, az intézmények elérhetősége és a középiskolák szerepe a jelentkezőkben. *Földrajzi Közlemények*, 141(4), 370–385.

- Juhász, C. (2017). Z generációs hallgatók felsőoktatási motivációjának vizsgálata. *Közép-Európai Közlemények*, 10(2), 131–141.
- Kantor, S., & Whalley, A. (2009). *Do Universities Generate Agglomeration Spillovers? Evidence from Endowment Value Shocks*. <https://doi.org/10.3386/w15299>
- Kasza, G., & Kovács, B. (2007). Honnan hová?: a felsőoktatási felvételi jelentkezések területi jellegzetességei kilenc alapszak esetében: (2006; 2007). *Felsőoktatási Műhely*, 1, 81–89.
- Kincses, B. (2017). Hazai vonzaskörzet-vizsgálatok kialakulása, irányvonalai - szakirodalmi áttekintés, kiemelt tekintettel az oktatásföldrajzra. *Településföldrajzi Tanulmányok*, 6(2), 25–40.
- Kincses, B. (2021). *Szeged közép- és felsőfokú oktatási vonzaskörzetének vizsgálata kiemelt tekintettel a Vajdaság szerepére* [Szegedi Tudományegyetem]. <https://doi.org/10.14232/phd.10793>
- Kodolányi János Egyetem. (2024, January 3). *500 államilag finanszírozott hely a Kodolányin!* - Kodolányi János Egyetem | Facebook. <https://www.facebook.com/kodolanyi/posts/pfbid0UhsyZVgy3V3XYQZm1QpC32LhNbFVFTTYau6q2es-roTsgd6QmeJjRJ7ceuruSthp2l>
- Kovács, I. V., Tarrósy, I., & Kovács, K. (2015). *A felsőoktatás nemzetköziesítése. Kézikönyv a felsőoktatási intézmények nemzetközi vezetői és koordinátorai számára*. Tempus Közalapítvány.
- Kozma, T., & Híves, T. (2019). A felsőoktatás térszerkezete és az átalakulás dinamikája. In E. Juhász & Endrődy Orsolya (Eds.), *Oktatás-Gazdaság-Társadalom* (Vol. 6, pp. 674–692). Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete (HERA).
- Kozma, T., Rébay, M., Bojda, B., Híves, T., Juhász, E., Keller, M., Márkus, E., Radácsi, I., Rébay, M., Teperics, K., Torkos, K., Ugrai, J., & Vidra, A. (2002). *Regionális egyetem*. Oktatókutató Intézet.
- Központi Statisztikai Hivatal. (2022). 22.1.2.13. Állandó belföldi vándorlás vármegye és régió szerint. https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0046.html
- Központi Statisztikai Hivatal. (2023a). 23.1.1.20. Felsőoktatás. https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0020.html
- Központi Statisztikai Hivatal. (2023b). *Felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma lakóhelyjárása szerint, intézményenként egyedi kérésre összeállított táblázatos adatállomány*.
- Központi Statisztikai Hivatal. (2023c). *Népmozgalom, 2023. szeptember*. <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/nep/nep2309.html>
- Központi Statisztikai Hivatal. (2023d). *Népszámlálás 2022*.
- Központi Statisztikai Hivatal. (2023e). *Oktatási adatok, 2022/2023 (előzetes adatok)*. <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/oktatasi-adatok-2022-2023-elozetes-adatok/index.html>
- Központi Statisztikai Hivatal. (2024). *Összefoglaló táblák (STADAT) – Központi Statisztikai Hivatal*. <https://www.ksh.hu/stadat>
- Lengvárszky, A., Vinter, M., Vaszari, J., Vancsik, P., Káplár, M., Koczka, V., Koltai, A., Révai, L., Hornyák, M., Kovács, S., & Mester, T. (2022). *Pécsi Tudományegyetem Lemorzsolódási stratégia 2022-2030*.
- M. Császár, Z. (2004). *Magyarország oktatásföldrajza*. Pro Pannónia Kiadó.
- M. Császár, Z., Tarrosy, I., Dobos, G., Varjas, J., & Alpek, L. (2023). Changing geopolitics of higher education: economic effects of inbound international student mobility to Hungary. *Journal of Geography in Higher Education*, 47(2), 285–310. <https://doi.org/10.1080/03098265.2022.2045572>
- M Császár, Z., Teperics, K., Wusching, T., Göri, F., Alpek, L., Czimre, K., Sályi, A., & Koltai, A. (2019). The impact of the spending habits of international students on the economy of university cities - case study: Hungary. In D. Barkovic, B. Crnkovic, M. Z. Susac, K. H.

- Dernoscheg, N. Pap, B. Runzheimer, & D. Wentzel (Eds.), *Interdisciplinary Management Research XV (IMR)* (Vol. 15, pp. 562–585).
- M. Császár, Z., & Wusching, Á. T. (2014). A Pécsi Tudományegyetem vonzáskörzetének változásai 2004 és 2013 között. *Modern Geográfia*, 9(4), 25–38.
- Nagy, Á. (2002). Celldömölk oktatási vonzáskörzete. *Földrajzos Doktoranduszok VII. Országos Konferenciája*, 1–11.
- Nemes Nagy, J. (2017). *Terek, helyek, régiók*. Akadémiai Kiadó.
<https://doi.org/10.1556/9789630598644>
- Neuberger, E. (2020, June 24). Kevesebb ráfordítással nagyobb kontroll, erről szól az egyetemek alapítványi kiszervezése. *444.Hu*. <https://444.hu/2020/06/24/kevesebb-raforditassal-nagyobb-kontroll-errol-szol-az-egyetemek-alapitvanyi-kiszervezese>
- Obádovics, C., & Tóth, G. C. (2021). A népesség szerkezete és jövője. In J. Monostori, P. Őri, & Z. Spéder (Eds.), *Demográfiai portré 2021* (pp. 251–275). KSH NKI.
- Obádovics, C., & Tóth, G. C. (2023). A magyarországi régiók népességének előreszámítása 2050-ig. *Statisztikai Szemle*, 101(9), 763–792.
<https://doi.org/10.20311/stat2023.09.hu0763>
- OECD. (2021a). *Education at a glance: Share of international students enrolled by field of education*. <https://doi.org/10.1787/7600f342-en>
- OECD. (2021b). *International student mobility (indicator)*. <https://doi.org/10.1787/4bcf6fc3-en>
- OECD. (2023). *Education at a Glance 2023*. OECD. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- Oktatási Hivatal. (2023). *Felvi.hu ponthatárok - 2023. szeptemberben induló képzések*.
<https://www.felvi.hu/bin/content/vonal23a/index.html>
- Oktatási Hivatal. (2024). *Felvi.hu - Ponthatárok, statisztikák*. https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarak_statisztikak
- Oloomi, S. (2020). *Parental Education and Skill Indicators of Children: An Intergenerational Mobility Study*. American Institutes for Research.
- Orlando, M. J., Verba, M., & Weiler, S. (2019). Universities, Agglomeration, and Regional Innovation. *Review of Regional Studies*, 49(3). <https://doi.org/10.52324/001c.10940>
- Pécsi Tudományegyetem. (2015, October 15). *Rendszerváltás a PTE-n: ETR helyett Neptun!*
https://adminisztracio.pte.hu/hirek/rendszervaltas_pte_n_etri_helyett_neptun
- Pécsi Tudományegyetem. (2016). *Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar | Pécsi Tudományegyetem*. https://adminisztracio.pte.hu/kulturatudomanyi_pedagoguskepzo_es_vidékfejlesztési_kar
- Pécsi Tudományegyetem. (2021). *A Pécsi Tudományegyetem számokban (2021)*.
<https://pte.hu/hu/adatok>
- Pécsi Tudományegyetem. (2023). *Hallgatóinkról és képzéseinkről számokban · PTE ÁOK*.
<https://aok.pte.hu/hu/menupont/753>
- Pirisi, G., & Trócsányi, A. (2019). *Fejezetek a társadalomföldrajz világából*. Publikon Kiadó.
- Pirisi, G., Trócsányi, A., & Hajnal, K. (2015). *Általános társadalom- és gazdaságföldrajz*. Pécsi Tudományegyetem.
- Polónyi, I. (2018). A hazai felsőoktatás elmúlt 10 évének néhány gazdasági jellemzője. In G. Kovács & J. Temesi (Eds.), *A Magyar Felsőoktatás egy évtizede. 2008–2017* (pp. 79–101). Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja.
- Polónyi, I. (2021). A felvételi követelmény megváltozásának hatása a felsőoktatás területi rekrutációjára. *Tér És Társadalom*, 35(2), 110–124. <https://doi.org/10.17649/TET.35.2.3310>
- Probáld, F., Szilassi, P., & Farsang, A. (2015). A regionális földrajz helyzete a magyar felsőoktatásban. *Földrajzi Közlemények*, 139(1), 43–53.

- Racine, N., Villeneuve, P. Y., & Thériault, M. (2003). Attracting Foreign Students: The Case of Two Universities in Québec. *Journal of Studies in International Education*, 7(3), 241–252. <https://doi.org/10.1177/1028315303254428>
- Rámháp, S. (2017). *Felsőoktatási továbbtanulási motivációk Magyarországon a változó ifjúság és a piacosodó felsőoktatás tükrében*. [Doktori értekezés]. Széchenyi István Egyetem.
- Rogers, A. (1995). Population forecasting: Do simple models outperform complex models? *Mathematical Population Studies*, 5(3), 187–202. <https://doi.org/10.1080/08898489509525401>
- Ryazantsev, S. V., Rostovskaya, T. K., & Ryazantsev, N. S. (2020). Japanese Model of Attracting Foreign Youth in the Higher Education System. *The Education and Science Journal*, 22(9), 148–173. <https://doi.org/10.17853/1994-5639-2020-9-148-173>
- Sa, C., Florax, R. J. G. M., & Rietveld, P. (2004). Does Accessibility to Higher Education Matter? Choice Behavior of High School Graduates in the Netherlands. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.555724>
- Sipos, N., Kuráth, G., Bányai, E., & Jarjabka, Á. (2023). Applicants' institution selection criteria in the higher education: An empirical study in Hungarian higher education management. *Management in Education*, 37(4), 178–189. <https://doi.org/10.1177/08920206211030975>
- Taylor, P., & Derudder, B. (2016). *World City Network: A global urban analysis* (2nd ed.). Routledge.
- Terperics, K. (2005). Debrecen oktatási vonzáskörzete. In Czímre K. (Ed.), *Kisközségtől az eurórégióig* (pp. 58–71). Didakt Kft.
- Terry Long, B. (2004). How have college decisions changed over time? An application of the conditional logistic choice model. *Journal of Econometrics*, 121(1–2), 271–296. <https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2003.10.004>
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (1998). central-place theory. In *Britannica Money*. Encyclopaedia Britannica.
- Tobler, W. R. (1970). A Computer Movie Simulating Urban Growth in the Detroit Region. *Economic Geography*, 46, 234. <https://doi.org/10.2307/143141>
- Torche, F. (2018). Intergenerational Mobility at the Top of the Educational Distribution. *Sociology of Education*, 91(4), 266–289. <https://doi.org/10.1177/0038040718801812>
- Tóth, G. (2014). *Térinformatika a gyakorlatban közgazdászoknak*. Miskolci Egyetem.
- Tóth, M. (2023). *PTE Nemzetköziesítéséért Díjat adtak át | UnivPécs*. https://univpecs.com/egyetemi_élet/pte_nemzetkoziesiteseeert_dijat_adtak
- Varga, A., Vitéz, K., & Széll, K. (2021). Diverzitás és inklúzió jellemzői a Pécsi Tudományegyetemen. *Iskolakultúra*, 31(09), 45–62. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2021.09.45>
- Vit, E., & Holb, É. M. (2022). A felsőoktatási jelentkezőszámok visszaesése és a felvételi követelmények változása egy év távlatából. *Iskolakultúra*, 32(1), 23–43. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2022.1.23>
- Whitehead, J. M., Raffan, J., & Deane, R. (2006). University Choice: What Influences the Decisions of Academically Successful Post-16 Students? *Higher Education Quarterly*, 60(1), 4–26. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2273.2006.00305.x>
- Wusching, T. Á. (2017). A nemzetközi hallgatók tanulmányi célú mobilitásának jellegzetességei Pécs és Debrecen példáján. *Tér És Társadalom*, 31(2), 69–82. <https://doi.org/10.17649/TET.31.2.2828>

SAJÁT EREDMÉNYEK KIEGÉSZÍTÉS

A dolgozat egészében a szerző, Béres András szellemi terméke. Minden tudományos (rész)kérdés, módszertani elem, eredmény a saját munkám eredménye.

SZAKDOLGOZAT ELTÉRÉS KIEGÉSZÍTÉS

Az osztatlan tanárképzésen a diplomamunkám a korábbi OTDK munkám adta, mely címe: Tanulóközpontú módszerek motivációs elemzése a földrajztanulásban és tanításban ⁴. A dolgozat földrajz szakmódszertani megközelítésű, témája központi eleme az aktív tanulás. Ennek fényében minden szempontból (a tudományos kérdésfeltevések, a használt módszerek és a kapott eredmények) kapcsán különbözik jelen dolgozattól.

A dolgozat lezárásának ideje: 2024.05.08.

⁴ A belőle készült rövidített verzió elérhető a következő cikk formájában: Béres, A. (2023). Tanulóközpontú módszerek motivációs elemzése a földrajztanulásban és tanításban. Kultúratudományi Szemle, 5(1), 73–96. <https://doi.org/10.15170/KSZ.2023.05.01.04>